Міністерство освіти і науки України

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Інститут філології

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПАКЕТ

Галузь знань: 0203 “Гуманітарні науки”

Напрям підготовки (для ОКР “Бакалавр”) -
6.020303 Філологія. Чеська мова і література

Зміст

І. Організаційна структура Інституту філології

Інститут філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, гуманітарний корпус, 3-й поерх.

Адреса: м. Івано-Франківськ, вул.Шевченка, 57.

Телефони:

Дирекція: (0342)59-60-42; факс (034-22)-3-15-74.

Заступники директора: (0342)59-60-78.

Методист заочного відділення: (0342)59-60-78.

E-mail: dekanat_filolog@pu.if.ua

Керівництво Інституту філології:

Директор Інституту — доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Роман Богданович Голод

Заступники директора:

кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янських мов Ольга Миколаївна Лазарович

викладач кафедри світової літератури і порівняльного літературознавства Данило Олексійович Рега

Телефони кафедр Інституту філології:

кафедра української мови	59-60-08
кафедра української літератури	59-60-74
кафедра загального і германського мовознавства	59-60-10
кафедра світової літератури та порівняльного літературознавства	59-61-44
кафедра слов'янських мов	59-60-63

кафедра журналістики	

Кафедра української мови Інституту філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

76025, вул.Шевченка, 57,

ауд.310 (3-й поверх), гуманітарний корпус,м. Івано-Франківськ.

тел. (0342)596008; (0342)596002

email: kaf.ukr.mov.pu@mail.ru

Викладацький склад:

Завідувач кафедри - доктор філологічних наук, професор Василь Васильович Ґрещук.

Доктор філологічних наук, професор Марія Іванівна Голянич

Доктор філологічних наук, доцент Володимир Михайлович Барчук

Кандидат філологічних наук, доцент Надія Яківна Тишківська

Кандидат філологічних наук, доцент Гафія Ярославівна Василевич

Кандидат філологічних наук, доцент Михайло Васильович Бігусяк

Кандидат філологічних наук, доцент Оксана Дмитрівна Ципердюк

Кандидат філологічних наук, доцент Іван Михайлович Думчак

Кандидат філологічних наук, доцент Ірина Федорівна Джочка

Кандидат філологічних наук, доцент Марія Петрівна Брус

Кандидат філологічних наук, доцент Роксолана Іванівна Стефурак

Кандидат філологічних наук, доцент Василь Іванович Пітель

Кандидат філологічних наук, доцент Роман Омелянович Бачкур

Кандидат філологічних наук, доцент Оксана Антонівна Семенюк

Кандидат філологічних наук, доцент Наталія Михайлівна Пославська

Кандидат філологічних наук, доцент Валентина Василівна Ґрещук

Кандидат філологічних наук, доцент Наталія Ярославівна Іванишин

Кандидат філологічних наук, доцент Ірина Орестівна Бабій

Кандидат філологічних наук, доцент Віра Мирославівна Пітель
Кандидат філологічних наук, викладач Мар'яна Володимирівна Барчук
Старший лаборант Леся Ігорівна Матейчук

Кафедра української літератури Інституту філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
76025, вул.Шевченка, 57,
ауд. 303 (3 поверх), гуманітарний корпус,м. Івано-Франківськ.
тел. (0342) 59-60-74
email: kaf.lit@ukr.net

Викладацький склад:
Завідувач кафедри - доктор філологічних наук, професор Степан Іванович Хороб
доктор філологічних наук, професор Роман Богданович Голод
доктор філологічних наук, професор Світлана Миколаївна Луцак
доктор філологічних наук, професор Наталія Василівна Мафтин
доктор філологічних наук, професор Роман Володимирович Піхманець
Кандидат філологічних наук, професор Степан Григорович Пушик
Кандидат філологічних наук, професор Ольга Володимирівна Слоньовська
Кандидат філологічних наук, доцент Євген Михайлович Баран
Кандидат філологічних наук, доцент Наталія Михайлівна Вівчарик
Кандидат філологічних наук, доцент Ганна Іванівна Марчук
Кандидат філологічних наук, доцент Любов Несторівна Ободянська
Кандидат філологічних наук, доцент Олег Мусійович Пилип'юк
Кандидат філологічних наук, доцент Наталія Степанівна Плетенчук
Кандидат філологічних наук, доцент Любов Богданівна Процюк
Кандидат філологічних наук, доцент Степан Васильович Процюк
Кандидат філологічних наук, доцент Олександр Маркіянович Солецький

Кандидат філологічних наук, доцент Марта Богданівна Хороб
Кандидат філологічних наук, доцент Вікторія Ярославівна Чобанюк
Кандидат філологічних наук, доцент Лариса Тарасівна Шевчук
Кандидат філологічних наук, доцент Залевська Оксана Михайлівна
Лаборант Касіян Злата Любомирівна

Кафедра світової літератури і порівняльного літературознавства Інституту філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

76025, вул. Шевченка, 57.
ауд. 405 (4-й поверх), гуманітарний корпус, м.Івано-Франківськ.
тел. (0342) 59-61-44
email:
svitlit@yandex.ru
ksl@pu.if.ua

Викладацький склад:
Завідувач кафедри - доктор філологічних наук, професор Ігор Володимирович Козлик
Кандидат філологічних наук, доцент Світлана Іванівна Коршунова
Кандидат філологічних наук, доцент Іванна Василівна Девдюк
Кандидат філологічних наук, доцент Наталія Яремівна Яцків
Кандидат педагогічних наук, доцент Алла Михайлівна Мартинець
Кандидат філологічних наук, доцент Олена Володимирівна Тереховська
Кандидат філологічних наук, доцент Тамара Олексіївна Ткачук
Кандидат філологічних наук, викладач Ірина Миколаївна Спатар
Доктор філологічних наук, професор Лідія Вікторівна Дербеньова
Викладач Данило Олексійович Рега
Викладач Наталія Михайлівна Ботнаренко

Асистент Анна Борисівна Мурейко
Лаборант Іван Любомирович Пастернак

Кафедра слов'янських мов Інституту філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
76025, вул. Шевченка, 57.
ауд. 402 (4-й поверх), гуманітарний корпус, м.Івано-Франківськ.
тел. (0342) 59-60-63
email: ksm@pu.if.ua

Викладацький склад:
Завідувач кафедри - доктор філологічних наук, професор Микола Петрович Лесюк
Кандидат філологічних наук, старший викладач Інна Георгіївна Бєляєва
Кандидат філологічних наук, доцент Тетяна Іванівна Берегова
Кандидат філологічних наук, доцент Ольга Миколаївна Лазарович
Кандидат філологічних наук, доцент Олена Миколаївна Пелехата
Кандидат філологічних наук, доцент Уляна Григорівна Рис-Вікерс
Кандидат філологічних наук, викладач Уляна Богданівна Андрусів
Кандидат філологічних наук, викладач Дарина Миронівна Мицан
Кандидат філологічних наук, викладач Наталія Омелянівна Дороговић
Асистент Ольга Іванівна Лєбєдєва
Асистент Галина Дмитрівна Ліщинська
Старший викладач Віра Ігорівна Дерев'янко
Викладач Міколай Берловський

Кафедра загального та германського мовознавства Інституту філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
76025, вул. Шевченка, 57.
ауд. 408 (4-й поверх), гуманітарний корпус, м.Івано-Франківськ.

тел. (0342) 59-60-10

email: kzpm@pu.if.ua

Викладацький склад:

Завідувач кафедри - доктор філологічних наук, професор Віталій Іванович Кононенко

Кандидат філологічних наук, доцент Петро Петрович Дрогомирецький

Кандидат філологічних наук, професор Ярослав Григорович Мельник

Кандидат філологічних наук, доцент Уляна Любомирівна Паньків

Кандидат філологічних наук, доцент Марта Йосипівна Петришин

Старший викладач Оксана Юріївна Дяків

Викладач Лариса Данилівна Шипайло

Лаборант Галина Михайлівна Перегінець

ІІ. Перелік напрямів і спеціальностей з підготовки фахівців у Інституті філології

Бакалавр

Галузі знань		Напрями підготовки		Ліцензовані обсяги			Нормативні терміни навчання			Вартість одного року навчання, грн. *		
Код	Назва	Код	Назва	Денна форма навчання	Вечірня форма навчання	Заочна форма навчання	Денна форма навчання	Вечірня форма навчання	Заочна форма навчання	Денна форма навчання	Вечірня форма навчання	Заочна форма навчання
Інститут філології												
0203	Гуманітарні науки	6.020303	філологія чеська мова та література*	20	0	0	4р			7500.00		
0203	Гуманітарні науки	6.020303	філологія польська мова та література*	40	0	0	4р			8080.00		
0203	Гуманітарні науки	6.020303	філологія російська мова та література*	15	0	0	4р			6735.00		
0203	Гуманітарні науки	6.020303	філологія українська мова та література*	85	0	115	4р		4р	6735.00		4640.00
0303	Журналістика та інформація	6.030301	журналістика	60	0	0	4р			8900.00		

ІІІ. Умови навчання

Інститут філології створений у липні 2004 року на базі філологічного факультету – одного з найстаріших факультетів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. У 2010 році факультет відсвяткував своє 70-річчя, підготувавши за цей період біля 15 тисяч висококваліфікованих фахівців-філологів. Серед випускників факультету є чимало науковців – докторів та кандидатів наук, державних та політичних діячів, журналістів, письменників тощо. В Інституті успішно функціонують спеціалізовані ради із

захисту кандидатських дисертацій з української мови та української літератури, на засіданнях яких захистили свої дисертації понад 100 осіб. На кафедрах української мови, української літератури, загального та порівняльного мовознавства, світової літератури і порівняльного літературознавства працюють аспірантури, на кафедрі української мови та кафедрі української літератури відкриті докторантури.

Інститут філології готує спеціалістів та магістрів філології за спеціальностями "українська мова та література", "російська мова та література", "польська мова та література", "чеська мова та література", "журналістика". Навчальний процес в Інституті філології забезпечують кафедри української мови (завідувач - доктор філологічних наук, професор Ґрещук Василь Васильович), української літератури (завідувач - доктор філологічних наук, професор Хороб Степан Іванович), загального та германського мовознавства (завідувач - доктор філологічних наук, професор, академік АПН України Кононенко Віталій Іванович), світової літератури і порівняльного літературознавства (завідувач - доктор філологічних наук, професор Козлик Ігор Володимирович), слов'янських мов (завідувач — доктор філологічних наук, професор Лесюк Микола Петрович).

Викладачі фахових кафедр досліджують різні теми в галузі української та іноземної філології, актуальні проблеми мовознавства та літературознавства. На кафедрі української мови досліджуються словотвірна система української мови, внутрішня структура слова, мова творів українських письменників, українські діалекти тощо. Кафедра української літератури досліджує різноманітні аспекти літературного процесу в Україні, кафедра світової літератури і порівняльного літературознавства вивчає творчість зарубіжних письменників та їх зв’язки з українською літературою, на кафедрі слов’янських мов та на кафедрі загального та германського мовознавства розробляється тема міжслов’янських мовних паралелей.

На кафедрі світової літератури і порівняльного літературознавства діє методологічна лабораторія з історії літератури, теорії літератури і

компаративістики. Окрім того, в Інституті філології функціонує польськомовна бібліотека та фільмотека. У планах — відкриття чеськомовної бібліотеки та фільмотеки. У межах Інституту філології також діє Інституту українознавства.

Інститут філології підтримує зв'язки з багатьма навчальними закладами та науковими установами інших країн. Зокрема, укладені угоди про співпрацю з Варшавським, Ягеллонським, Ґданським, Жешовським університетами, університетом імені кардинала С. Вишинського у Варшаві, університетом у Ґожові Великопольському, Вищою професійною школою в Ціханові (Польща), Карловим університетом (м. Прага, Чеська Республіка), Університет Палацького (м. Оломоуц, Чеська Республіка). Інститут філології співпрацює з багатьма іншими університетами. Викладачі філологічних кафедр беруть участь у різноманітних міжнародних наукових конференціях та конгресах у Польщі, Чехії, Німеччині, Австрії, Росії. Почесними докторами Інституту філології є іноземні академіки НАН України Леонід Рудницький (США), Стефан Козак (Польща), а також Герої України, поети і громадські діячі Дмитро Павличко та Іван Драч. Щороку (протягом навчального року, а також у літній період) студенти проходять стажування, а також літню практику в університетах Польщі, Чехії і інших країн.

Матеріально технічна база Інституту філології:

Інститут філології у своєму розпорядженні має 45 аудиторій, із них 30 — навчальні, 15 — адміністративні. На базі Інституту філології функціонують дві мультимедійні аудиторії, польськомовна бібліотека, фільмотека, методологічна лабораторія з історії літератури, теорії літератури і компаративістики, кабінет методики викладання літератури імені Ю. Султанова, аудиторія із театральною сценою, читальний зал-бібліотека імені Володимира Полєка, діалектологічний кабінет.

IV. Основні методи навчання, що використовуються в навчальному процесі, способи оцінювання знань

1. лекції (слово викладача);
2. діалог (дискусія);
3. інтерактивна форма викладання;
4. використання ТСН;
5. “занурення” в мовне середовище;
6. проблемне викладання дисциплін;
7. аналіз та синтез (тексту, мовних явищ);
8. робота з першоджерелами;
9. використання наочності;
10. алгоритмізація.
11. способи оцінювання знань:
12. тестова форма
13. усне опитування
14. письмове опитування
15. колоквіум
16. у відповідності до шкали оцінювання;

за сумарною кількістю балів (за 100-бальною системою).

V. Графік освітнього процесу

І рік навчання: 1 семестр — 17 тижнів; 2 семестр — 18 тижнів.

ІІ рік навчання: 1 семестр — 17 тижнів; 2 семестр — 18 тижнів.

ІІІ рік навчання: 1 семестр — 17 тижнів; 2 семестр — 18 тижнів.

IV рік навчання: 1 семестр — 17 тижнів; 2 семестр — 11 тижнів.

Затверджую
Проректор _____
"___"_____ 2015 р.

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"

РОБОЧИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

на 2015 - 2016 навчальний рік

Напрям підготовки **6.020303 Філологія (Чеська мова і література)**

ОКР: *бакалавр*
Форма навчання: *денна*
Курс: ***перший***

Графік навчального процесу

Вересень				Жовтень				Листопад				Грудень					Січень					Лютий				Березень					Квітень				Травень					Червень				Липень					Серпень			
Номер тижня																																																			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	К	С	С	К	К	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	С	С	С	К	К	К	К	К	К	К	К	К

Бюджет часу

Теор. навч.	Сесії	Атестація	Навч. практ.	Вироб. практ.	Кваліф. робота	Канікули	Всього
35	5	0		0	0	12	52

Т — Теоретичне навчання
С — Екзаменаційна сесія
К — Канікули

№	Навальна дисципліна	форми контролю			кредитів ЄКТС	Кількість годин на: семестр							тиждень				форми контролю			кредитів ЄКТС	Кількість годин на: семестр							тиждень				Кафедра, яка забезпечує читання дисципліни
		екзамен	залік	курсова		всього	аудиторні	лекції	практ. (сем.) зан.	лаборат. заняття	індивід. заняття	самост. робота	лекції	прак. (сем.)	лаб. зан.	інд. зан.	екзамен	залік	курсова		всього	аудиторні	лекції	практ. (сем.) зан.	лаборат. заняття	індивід. заняття	самост. робота	лекції	прак. (сем.)	лаб. зан.	інд. зан.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
Перший семестр (17 тижнів)																	**Другий семестр (18 тижнів)**															
1	Іноземна мова		*		**3,0**	**90**	**34**	0	34	0	0	**56**		2,0			*			**3,0**	**90**	**36**		36			**54**		2,0			іноземних мов
2	Новітня історія України		*		**3,0**	**90**	**34**	18	16		0	**56**	1,0	1,0																		історії України
3	Історія Чехії		*		**3,0**	**90**	**34**	18	16			**56**	1,0	1,0																		історії слов'ян
4	Фізична культура					**34**	**34**		34					2,0							**36**	**36**		36					2,0			фізичного вихов.
5	Латинська мова	*			**6,0**	**180**	**68**		68			**112**		4,0																		заг. і герм. мовозн.
6	Вступ до мовознавства	*			**3,0**	**90**	**52**	20	32	0	0	**38**	1,5	1,5						**0,0**		**0**	0	0	0	0	**0**					заг. і герм. мовозн.
7	Вступ до слов. філології		*		**3,0**	**90**	**34**	18	16	0	0	**56**	1,0	1,0						**0,0**		**0**	0	0	0	0	**0**					слов'ян. мов
8	Старослов'янська мова				**0,0**		**0**	0	0	0	0	**0**					*			**6,0**	**180**	**72**	36	36	0	0	**108**	2,0	2,0			слов'ян. мов
9	Вступ до літ-знавства	*			**3,0**	**90**	**50**	28	22	0	0	**40**	1,5	1,5																		укр. літ-ри
10	СУЛМ																	*		**3,0**	**90**	**54**	26	28		0	**36**	1,5	1,5			укр. мови
11	Історія укр. літератури																*			**5,0**	**150**	**90**	36	54	0	0	**60**	2,0	3,0			укр. літ-ри
12	Сучасна чеська мова		*		**6,0**	**180**	**102**		102			**78**		6,0				*		**5,0**	**150**	**90**		90			**60**		5,0			слов'ян. мов
13	Історія чеської літ-ри																	*		**2,0**	**60**	**36**	18	18			**24**	1,0	1,0			світової літ-ри і порівн. літ-зн
14	Зарубіжна література																*			**3,0**	**90**	**54**	28	26	0	0	**36**	1,5	1,5			світової літ-ри і порівн. літ-зн
15	Навальна фольклорно-літературно-краєзнавча практика																	*		**3,0**	**90**						**90**					світової літ-ри і порівн. літ-зн
	Всього	**3**	**5**	**0**	**30,0**	**934**	**442**	**102**	**340**	**0**	**0**	**492**	**6,0**	**20,0**	**0,0**	**0,0**	**4**	**4**	**0**	**30,0**	**936**	**468**	**144**	**324**	**0**	**0**	**468**	**8,0**	**18,0**	**0,0**	**0,0**	

Практика			
№ з/п	**Назва практики**	**Кількість тижнів**	**Кількість годин**	**Форма контролю**
1	**Навчальна фольклорно-літературно-краєзнавча практика**	**2**	**90**	**залік**

Директор _____ (_Голод Р.Б.) Дата _____

Начальник навчально-методичного управління _____(Чупровська М.Я.) Дата _____

VI. Робочі навчальні плани

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52								
Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	К	С	С	К	К	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	С	С	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	35	5	0		0	0	12	52

Т	Теоретичне навчання	С	Екзаменаційна сесія	Н	Навчальна практика	П	Виробнича практика	Р	Випускна робота	К	Канікули	А	Атестація

№	Навчальна дисципліна	форми контролю			кредитів ЄКТС	Кількість годин на: семестр							тиждень				форми контролю			кредитів ЄКТС	Кількість годин на: семестр							тиждень				Кафедра, яка забезпечує читання дисципліни
		екзамен	залік	курсова		всього	аудиторні	лекції	практ. (сем.) зан.	лаборат. заняття	індивід. заняття	самост. робота	лекції	прак. (сем.)	лаб. зан.	інд. зан.	екзамен	залік	курсова		всього	аудиторні	лекції	практ. (сем.) зан.	лаборат. заняття	індивід. заняття	самост. робота	лекції	прак. (сем.)	лаб. зан.	інд. зан.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
Перший семестр (17 тижнів)																	**Другий семестр (18 тижнів)**															
1	Фізична культура					**50**	**50**	0	50	0	0	**0**		3,0				*			**54**	**54**	0	54	0	0	**0**		3,0			фіз. виховання
2	Іноземна мова		*		2,0	**60**	**26**	0	26	0	0	**34**		1,5			*			2,0	**60**	**28**	0	28	0	0	**32**		1,5			іноземн. мов
3	Філософія				0,0		**0**	0	0	0	0	**0**					*			2,0	**60**	**26**	16	10	0	0	**34**	1,0	0,5			філософії та соціол.
4	Релігійна етика		*		2,5	**75**	**26**	16	10	0	0	**49**	1,0	0,5						0,0		**0**	0	0	0	0	**0**					релігієзнавства
5	Етнографія																	*		2,0	**60**	**26**	16	10	0	0	**34**	1,0	0,5			етнолог. та етногр.
6	Психологія		*		2,5	**75**	**26**	16	10	0	0	**49**	1,0	0,5						0,0		**0**	0	0	0	0	**0**					заг. та експ. психол.
7	Основи науков. дослідж.				0,0		**0**	0	0	0	0	**0**						*		1,0	**30**	**10**		10	0	0	**20**		0,5			словянських мов / світової літ-ри
8	Сучасна чеська мова		*		5,0	**150**	**68**	30	38	0	0	**82**	2,0	2,0			*			3,5	**105**	**72**	32	40			**33**	2,0	2,0			слов'янських мов
9	Історія чеської літ-ри	*			5,0	**150**	**68**	34	34	0	0	**82**	2,0	2,0				*		3,0	**90**	**54**	30	24	0	0	**36**	2,0	1,0			світової літ. і порівн. літ-зн.
10	Історична граматика української мови		*		2,5	**75**	**34**	18	16	0	0	**41**	1,0	1,0			*			2,0	**60**	**36**	16	20	0	0	**24**	1,0	1,0			української мови
11	СУЛМ	*			3,0	**90**	**52**	34	18	0	0	**38**	2,0	1,0				*		2,5	**75**	**36**	20	16	0	0	**39**	1,0	1,0			української мови
12	Історія укр. літератури	*			2,5	**75**	**34**	16	18	0	0	**41**	1,0	1,0				*		3,0	**90**	**36**	18	18	0	0	**54**	1,0	1,0			української літ-ри
13	Світова література	*			2,5	**75**	**26**	10	16	0	0	**49**	0,5	1,0				*		2,0	**60**	**26**	10	16	0	0	**34**	1,0	0,5			світової літ. і порівн. літ-зн.
14	Українська діалектологія		*		2,5	**75**	**26**	10	16	0	0	**49**	0,5	1,0						0,0			0	0	0	0	**0**					української мови
16	Чеська діалектологія				0,0		**0**	0	0	0	0	**0**						*		2,5	**75**	**28**	12	16	0	0	**47**	0,5	1,0			слов'янських мов
17	Курсова робота з укр. мови/літ.																		*	1,5	**45**						**45**					укр. мови, укр. літ.
18	діалектологічно-етнографічна або мовна																	*		3,0	**90**						**90**					слов'янських мов
	Всього	**4**	**7**	**0**	**30,0**	**950**	**436**	**184**	**252**	**0**	**0**	**514**	**11,0**	**14,5**	**0,0**	**0,0**	**4**	**7**	**1**	**30,0**	**954**	**432**	**170**	**262**	**0**	**0**	**522**	**10,5**	**13,5**	**0,0**	**0,0**	

Практика				
№ з/п	**Назва практики**	**Кількість тижнів**	**Кількість годин**	**Форма контролю**
1	**Навчальна діалектологічно-етнографічна або мовна**	**2**	**90**	**залік**

Директор _____ (Голод Р.Б.) Дата _____

Затверджую

Проректор _____

"___"_____ 2015 р.

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"

РОБОЧИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

на 2015 - 2016 навчальний рік

Напрям підготовки **6.020303 Філологія (Чеська мова і література)**

ОКР: *бакалавр*

Форма навчання: *денна*

Курс: ***третій***

Графік навчального процесу

Вересень				Жовтень				Листопад				Грудень				Січень				Лютий				Березень				Квітень				Травень				Червень				Липень				Серпень			
Номер тижня																																														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	К	С	С	К	К	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	С	С	С	К	К	К	К	К	К	К	К

Бюджет часу

Теор. навч.	Сесії	Атестація	Навч. практ.	Вироб. практ.	Квал. робота	Канікули	Всього
35	5	0	0	0	0	12	52

Т Теоретичне навчання | С Екзаменаційна сесія | Н Навчальна практика | П Виробнича практика | Р Випускна робота | К Канікули | А Атестація

№	Навчальна дисципліна	форми контролю			кредитів ЄКТС	Кількість годин на: семестр							тиждень				форми контролю			кредитів ЄКТС	Кількість годин на: семестр							тиждень				Кафедра, яка забезпечує читання дисципліни
		екзамен	залік	курсова		всього	аудиторні	лекції	практ. (сем.) зан.	лаборат. заняття	індивід. заняття	самост. робота	лекції	прак. (сем.)	лаб. зан.	інд. зан.	екзамен	залік	курсова		всього	аудиторні	лекції	практ. (сем.) зан.	лаборат. заняття	індивід. заняття	самост. робота	лекції	прак. (сем.)	лаб. зан.	інд. зан.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23		24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
Перший семестр (17 тижнів)																	**Другий семестр (18 тижнів)**																
1	Історія укр. культури				0,0		**0**	0	0	0	0	**0**					*			2,0	**60**	**26**	16	10	0	0	**34**	1,0	0,5			релігієзнавства
2	Етика		*		2,5	**75**	**26**	16	10	0	0	**49**	1,0	0,5																			
3	Соціологія																	*		2,5	**75**	**26**	16	10	0	0	**49**	1,0	0,5			філософ. та соц.
4	Педагогіка	*			3,0	**90**	**26**	16	10	0	0	**64**	1,0	0,5						0,0		**0**	0		0	0	**0**					філософ. та соц.
5	Метод. виховної роботи				0,0		**0**	0	0	0	0	**0**						*		1,0	**30**	**10**	10		0	0	**20**	0,5				педагогіки ім. Ступарика
6	Польська мова		*		2,0	**60**	**26**	10	16	0	0	**34**	0,5	1,0				*		2,0	**60**	**28**	10	18		0	**32**	0,5	1,0			педагогіки ім. Ступарика
7	СУЛМ		*		3,0	**90**	**42**	22	20		0	**48**	1,5	1,0			*			3,0	**90**	**54**	30	24		0	**36**	1,5	1,5			слов'янських мов
8	Сучасна чеська мова		*		4,0	**120**	**68**	30	38	0	0	**52**	2,0	2,0			*			3,5	**105**	**72**	32	40		0	**33**	2,0	2,0			української мови
9	Курсова робота з чес. мови																		*	1,5	**45**						**45**					слов'янських мов
10	Історія чес. літератури	*			4,0	**120**	**68**	34	34	0	0	**52**	2,0	2,0				*		3,5	**105**	**72**	36	36		0	**33**	2,0	2,0			слов'янських мов
11	Історія укр. літератури		*		2,0	**60**	**34**	18	16	0	0	**26**	1,0	1,0			*			2,0	**60**	**36**	20	16		0	**24**	1,0	1,0			світової літ. і пор. літ-зн.
12	Світова література	*			1,5	**45**	**26**	10	16	0	0	**19**	0,5	1,0				*		2,0	**60**	**36**	20	16		0	**24**	1,0	1,0			української літ.
13	Історія чеської мови	*			3,0	**90**	**52**	24	28			**38**	1,5	1,5						0,0		**0**	0			0	**0**					світової літ. і пор. літ-зн.
14	Методика викл. укр. мови																	*		1,5	**45**	**28**	12	16		0	**17**	0,5	1,0			слов'янських мов
15	Наукове спілк. іноз. мов/ Розмовн.практ.чес.мови		*		2,0	**60**	**26**	0	26	0	0	**34**		1,5				*		2,0	**60**	**28**	0	28		0	**32**		1,5			української мови
16	Блок Б.Дисципліни спеціалізації		*		3,0	**90**	**34**	18	16	0	0	**56**	1,0	1,0				*		3,5	**105**	**36**	20	16		0	**69**	1,0	1,0			іноземних мов / слов'ян. мов
	Всього	**4**	**7**	**0**	**30,0**	**900**	**428**	**198**	**230**	**0**	**0**	**472**	**12,0**	**13,0**	**0,0**	0,0	**3**	**7**	**1**	**30,0**	**900**	**452**	**222**	**230**	**0**	**0**	**448**	**12,0**	**13,0**	**0,0**	0,0	слов'ян. мов / світов. л-ри і пор. літ.

Директор/Декан _____ (Голод Р.Б.) Дата _____

Начальник навчально-методичного управління (Чупровська М.Я.) Дата _____

VII. Анотації навчальних дисциплін

ЛАТИНСЬКА МОВА

Мета викладання дисципліни полягає у підготовці майбутніх філологів на основі вивчення латинської мови до сприйняття спеціальних лінгвістичних курсів, розуміння і свідомого користування лінгвістичними термінами, розширення світогляду студентів, розвитку у них граматичного мислення, вироблення наукового підходу, в першу чергу до української мови, ефективнішого засвоєння сучасної європейської мови, що вивчається, отримання інформації з історії культури античного світу, з'ясування місця латинської мови в історії світової культури, читання в оригіналі уривків з творів античних авторів.

Вимоги до знань та умінь

Студент повинен ***знати***

• короткі відомості з історії розвитку латинської мови;

• фонетику, графіку, лексикологію, словотвір, морфологію, синтаксис латинської мови та основи латинської метрики;

• правила морфологічного аналізу та синтаксичного аналізу речень;

• наукову термінологію латинського походження;

• знати латинські фразеологізми та сентенції (100-120 одиниць);

• уривки з текстів римських авторів;

• основи перекладу латинських текстів українською мовою;

• лексикографічні джерела.

Студент повинен уміти ***уміти***

• читати і писати латинською мовою;

• перекладати фрази і тексти міфологічного й історичного змісту;

• володіти лексичним і граматичним мінімумом;

• використовувати знання з латинської мови в галузі українського мовознавства та літературознавства;

• користуватися науковою термінологією латинського походження;

• виявляти лінгвальні та екстралінгвальні факти латинського походження, що мають місце в українській мові;

• доречно використовувати у мовленні латинські фразеологізми та сентенції;

• декламувати уривки з історично значущих текстів римських авторів.

Нормативна дисципліна, 1-й рік навчання, I - II семестр, залік.

ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА

Вступ до мовознавства – початковий, пропедевтичний (вступний) курс загального мовознавства. Він містить загальні відомості з теорії мови, пояснює основні лінгвістичні поняття і терміни, без яких неможливо вивчити жодну лінгвістичну дисципліну. Його мета – подати найважливіші теоретичні відомості з лінгвістики, виробити вміння самостійно аналізувати мовний матеріал, підготувати першокурсників до наукового вивчення інших лінгвістичних та гуманітарних дисциплін.

Вимоги до знань та умінь

Студент повинен ***знати***

• короткі відомості з історії становлення та розвитку загального мовознавства як гуманітарної науки;

• основні гіпотези про виникнення людства та, відповідно, його мови;

• підходи різних лінгвістичних напрямів та шкіл до проблеми про природу і сутність мови;

• шляхи і методи вивчення мовного матеріалу;

• основні етапи розвитку письма;

• закономірності розвитку мов (вплив зовнішніх історичних, суспільних, культурних чинників на мовні зміни та їх взаємодія з інтралінгвальними факторами);

• основні лінгвістичні терміни та поняття, необхідні при вивченні як рідної, так й іноземних мов та інших лінгвістичних дисциплін.

Студент повинен уміти ***уміти***

• використовувати наукове розуміння сутності мови як суспільного явища,

що виникло, розвивається і функціонує за специфічними законами;

• характеризувати зв'язки мовознавства з іншими науками (гуманітарними і природничими);

• застосовувати теоретичні відомості з мовознавства при вивченні інших гуманітарних дисциплін (історії, філософії, культурології, етнології);

• самостійно давати характеристику мовному матеріалу;

• класифікувати мови за їх генетичною спорідненістю, будовою та ступенем суспільного використання;

• користуватися основними лінгвістичними термінами і поняттями для вивчення конкретної мови.

Нормативна дисципліна, І-й рік навчання, І семестр, екзамен.

Назва дисципліни Вступ до літературознавства.

Статус нормативна.

Рік/семестр 1-й рік навчання / 1-й семестр.

Мета ввести студентів у коло основних (загальних і прикладних) теоретико-літературних питань, підготувати їх до спеціального вивчення наступного курсу „Теорія літератури"; забезпечити різносторонність філологічної освіти та загалом сприяти підвищенню інтелектуально-культурного рівня студентів.

Завдання розглянути основний масив теоретичних і методичних знань з літературознавства, необхідних для засвоєння історико-літературних курсів.

Зміст дисципліни Змістовий модуль 1. Загальна характеристика науки про літературу:

Тема 1. Літературознавство як наука: визначення, структура, характеристика базових літературознавчих дисциплін.

Тема 2. Проблема статусу літературознавства в системі наук і умови її зняття.

Тема 3. Структура сучасної науки про літературу.

Тема 4. Літературознавство й інші гуманітарні науки: взаємозв'язки і

взаємостосунки.

Тема 5. Специфіка літературознавчого знання.

Тема 6. Основні літературознавчі видання України і Росії.

Тема 7. Школа практичної компаративістики кафедри світової літератури Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Змістовий модуль 2. Літературно-художній образ:

Тема 8. Походження мистецтва.

Тема 9. Мистецтво як буттєве явище і основний вихідний постулат його сучасного наукового вивчення.

Тема 10. Поліфункціональність словесного мистецтва.

Тема 11. Літературно-художній образ: дефініція, структура, елементарна модель, основоположні риси.

Тема 12. Найзагальніші класифікації літературно-художніх образів.

Тема 13. Специфіка художнього слова і мовлення. Слово як образотворчий матеріал у світлі вчення О. О. Потебні.

Тема 14. Основні способи і засоби створення художньої образності.

Змістовий модуль 3. Літературно-художній твір:

Тема 15. Літературний твір як художня система. Тріада: художній текст – мистецький твір – художній світ. Теорія цілісності літературного твору М. М. Гіршмана

Тема 16. Художнє мовлення як перший елемент художньої системи твору. Специфіка художнього мовлення. Мовлення прозове і віршове: спільне і відмінне.

Тема 17. Риторичні фігури та їх класифікація. Понятійний апарат опису лексичного, синтаксичного та фонічного рівнів художнього тексту.

Тема 18. Основний понятійний апарат опису лексичного та синтаксичного рівнів системи поетичного твору.

Тема 19. Основний понятійний апарат опису фонічного та версифікаційного рівнів системи поетичного твору.

Тема 20. Системи віршування: основне. поняття, критерії диференціації.

Тема 21. Сюжет як другий елемент художньої системи твору. Проблема розрізнення сюжету і фабули.

Тема 22. Хронотоп в сюжетному розгортанні твору.

Тема 23. Композиція і архітектоніка в аспекті двоїстості природи твору як мистецького феномена.

Тема 24. Розрізнення композиції та архітектоніки у М. М. Бахтіна.

Тема 25. Стиль як завершальний чинник художньої системи літературного твору. Теорія літературного стилю О. В. Чичеріна.

Тема 26. Проблеми родо-жанрової класифікації літературно-художніх творів (її критерії, призначення, внутрішня проблемність).

Тема 27. Основні родові характеристики образу в епосі.

Тема 28. Основні родові характеристики образу в ліриці.

Тема 29. Основні родові характеристики образу в драмі.

Тема 30. Основні родові характеристики образу в синтетичних творах.

Тема 31. Форми вираження авторської свідомості в літературно-художньому творі. Теорія Б. О. Кормана.

Тема 32. Проблема автора в художній літературі. Позиції В. В. Виноградова, М. М. Бахтіна

Тема 33. Критерії оцінки літературно-художніх творів як факту мистецтва. Поняття про художність.

Змістовий модуль 4. Літературний процес:

Тема 34. Літературний процес: проблеми теорії і методології.

Тема 35. Літературний процес: визначення, основні чинники та специфіка закономірностей розвитку.

Тема 36. Загальна диференціація (періодизація) літературного процесу: покоління, століття, період, доба, стадія (етап = ера = глобальна епоха).

Тема 37. Категорії літературного напряму, школи, творчого методу та стилю в аналізі літературного процесу.

Тема 38. Художній твір – літературний процес – читач.

Тривалість- 1 семестр

Оцінювання – екзамен.

Назва дисципліни Історія зарубіжної літератури (античність)

Статус нормативна

Рік/семестр 1 рік навчання / 1семестр

Мета закласти фундамент для вивчення подальшого матеріалу, який у великій мірі базується на знанні реалій античності, сюжетів основних творів, використанні образів міфології як літературних архетипів, оскільки антична література посідає особливе місце в історії світової і є колискою європейської цивілізації. Безперечно, метою курсу також є прищепити студентам любов до предмету, навчити осягати закони розвитку художнього мислення.

Завдання отримати необхідні знання з історії античності, періодизації літературного процесу, окремих персоналій письменників та загальних закономірностей розвитку літератури того часу. Оскільки античність заклала основи філологічної науки, необхідно прослідкувати ґенезу походження основних літературознавчих термінів, родів та жанрів літератури

Зміст дисципліни. Дефініції античності, періодизація, географічні та адміністративні межі Давньої Греції. Міф та міфології. Періодизація міфології, класи міфів, цикли міфів. Героїчний епос.. Догомерівська поезія. Тема, ідея, сюжет, художні особливості поем Гомера. Види грецької лірики. Байка Езопа. Античний театр та драма. Творчість Есхіла, Софокла, Еврипіда. Комедії Аристофана. Характеристика доби еллінізму. Новоаттична комедія Менандра. Александрійська школа вірша і її представники. Поява роману: Лонг «Дафніс і Хлоя» та ін. Плутарх як автор жанру біографії. Римська література, її риси, відмінність від грецької. Література докласичної доби: комедії Плавта і Теренція, поема Лукреція «Про природу речей». Поезія «неотериків» як нове слово в літературі. Літературна діяльність Ціцерона. Література доби принципату, літературні гуртки. Творчість та основні художні надбання Вергілія Марона. Основні мотиви та теми поезії Горація Флакка. Естетико-літературне новаторство творчості Овідія Назона, Тібулла, Проперція, Сенеки. Утвердження

сатири в творчості Ювенала та Петронія. Пізній еллінізм – еротико-авантюрний, містико-дидактичний роман Апулея.

Тривалість 1 семестр.

Оцінювання екзамен, залік.

Назва дисципліни Історія зарубіжної літератури (Середні Віки, Відродження)

Статус нормативна

Рік/семестр 1 рік навчання / 2 семестр

Мета розглянути основні закономірності еволюції світової літератури межі III / IV – початку XVII століть у взаємозв'язку філософсько-естетичних і внутрішньо-літературних (жанрових, стильових) факторів.

Завдання опрацювати базові для світової літератури західно-європейської культурної зони літературно-художні та літературознавчі джерела.

Зміст дисципліни. Змістовий модуль 1. Загальні особливості й умови розвитку літератури в умовах історико-літературної доби Середньовіччя.

Тема 1. Середньовіччя як історико-літературна доба: її основні особливості та проблеми вивчення.

Тема 2. Синтез античності та християнства як базове джерело європейської культурної традиції.

Тема 3. «Картина світу» середньовічної людини і її відображення в середньовічній словесній спадщині.

Змістовий модуль 2. Склад і естетико-поетикальні особливості середньовічної літератури.

Тема 4. Специфіка і склад середньовічної літератури.

Тема 5. Жанрова система в середньовічній літературі.

Тема 6. Особливості кельтського епосу. Характеристика саги.

Тема 7. Давньогерманська епічна традиція (на прикладі «Пісні про Хільдебранда», англосаксонської поеми «Беовульф»).

Тема 8. Давньоскандинавська література: «Старша Едда», поезія скальдів.

Тема 9. Клерикальна література як специфічний середньовічний літературний напрям: загальні особливості, жанри (на прикладі Біблії, «Сповіді» Аврелія Августина, «Історії моїх страждань» П’єра Абеляра).

Тема 10. Куртуазна літератури як специфічний середньовічний літературний напрям: загальні особливості, жанри (на прикладі «Пісні про Роланда», «Пісні про Сіда», «Пісні про Нібелунгів», романів про Трістана й Ізольду, романів Кретьєна де Труа, роману В. фон Ешенбаха «Парцифаль», роману Т. Мелорі «Смерть Артура», творчості труверів та поезії міннезанґу).

Тема 11. Лірика провансальських трубадурів як явище куртуазної літератури.

Тема 12. Міська літератури як специфічний середньовічний літературний напрям: загальні особливості, жанри (на прикладі «Роману про Лиса», «Роман про Троянду», поема В. Ленгленда «Видіння про Петра-Орача», творчості Рютбефа, спадщини мейстерзанґу та балад про Робін Гуда, фарсу «Адвокат Патлен»).

Тема 13. Своєрідність і новаторство творчості ваґантів.

Змістовий модуль 3. Загальні особливості й умови розвитку літератури в умовах історико-літературної епохи Відродження.

Тема 14. Європейське Відродження як історико-літературна епоха: основні чинники.

Тема 15. Ренесансний культурний простір та його основні тенденції. Європейське Відродження у його стосунках з Античністю та культурами Сходу.

Тема 16. Особливості і вектори «картини світу» доби європейського Відродження.

Тема 17. Естетика Відродження: амплітуда ідей.

Тема 18. Поетика Відродження: уявлення про природу художньої творчості, принцип наслідування, статус мистецтва, особливості на мовленнєвому, сюжетно-фабульному та жанровому рівнях; взаємодія зі східною поетичною традицією.

Змістовий модуль 4. Склад і естетико-поетикальні особливості літературної еволюції за умов європейського Відродження.

Тема 19. Особливості та періодизація літературного процесу доби Відродження в Італії. Передвідродження (школа «солодкого нового стилю», Ґ. Ґвініцеллі, Ґ. Кавальканті).

Тема 20. Творчість Данте як синтез Середньовіччя і перший сконденсоване оприявлення Відродження («Про народне красномовство», «Бенкет», «Нове життя», «Божественна комедія»).

Тема 21. Творча спадщина Ф.Петрарки та новаторство його лірики.

Тема 22. Новаторство творчості Д. Боккаччо («Елегія мадонни Ф'яметти» як перша психологічна повість і знамення виникнення нового типу художньої прози в європейській літературі; «Декамерон» як взірець нової новелістичної прози в європейській літературі).

Тема 23. Гуманістична латина (Л. Валла), література на вольгаре, органічне поєднання у літературному розвитку національної й античної традицій (Л.-Б. Альберті, А. Поліціано), активізація і трансформація жанру лицарської поеми (Л. Пульчі «Великий Морґант», М. Боярдо «Закоханий Орландо»).

Тема 24. Пізнє Відродження в Італії: поема Л. Аріосто «Шалений Орландо», новелістики, розвиток драматургії і театру (комедія Н. Макіавеллі «Мандрагора»), поема Т. Тассо «Звільнений Єрусалим».

Тема 25. Особливості літератури доби Відродження в Нідерландах. Творчість риторів. Філологічна діяльність та ідейні засади «християнського гуманізму» Еразма Роттердамського («Книга антиварварів», «Зброя християнського воїна», «Похвальне слово Глупоті»).

Тема 26. Особливості ренесансного процесу в німецькій літературі. Кореляція гуманізму і Реформації. Жанри літературної творчості М. Лютера. Переклад Біблії як початок розвитку німецької мови і фактор сприяння утвердженню її літературних норм.

Тема 27. «Листи темних людей» як явище німецької гуманістичної літератури. Літературна творчість У. фон Гуттена. Сатирико-дидактичний твір

С. Бранта «Корабель дурнів».

Тема 28. Творчість Г. Сакса в історії німецької літератури доби Відродження.

Тема 29. Народна література як органічна складова літературного процесу в Німеччині доби Відродження.

Тема 30. Особливості літературного процесу доби Відродження у Франції. Передвідродження. Поезія Ф. Війона.

Тема 31. Роман Ф. Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель» і народна сміхова культура.

Тема 32. Французька поезія доби Відродження: Плеяда (на прикладі творчості П'єра де Ронсара і Жоашена Дю Белле), поезія гугенотів (А. д'Обіньє).

Тема 33. Філософсько-моралістичний твір М. де Монтеня «Проби».

Тема 34. Особливості літературного процесу в Англії доби Відродження. Передвідродження. «Кентерберійські оповідання» Дж. Чосера.

Тема 35. Раннє Відродження в Англії («Утопія» Т. Мора).

Тема 36. Англійська поезія доби Відродження: творчість Т. Уайєта та Г. Серрея. Реформа англійської поезії в творчості Е. Спенсера. Лірика В. Шекспіра.

Тема 37. Англійський театр і драма доби Зрілого і Пізнього Відродження. Новаторство драматургії К. Марло («Тамерлан Великий», «Трагічна історія доктора Фауста»).

Тема 38. Новаторство драматургії В. Шекспіра («Річард III», «Генріх IV», «Сон літньої ночі», «Дванадцята ніч», «Венеціанський купець»).

Тема 39. Трагедії В. Шекспіра («Ромео і Джульєтта», «Гамлет», «Отелло», «Король Лір», «Макбет»).

Тема 40. П'єса «Буря» як підсумок творчості В.Шекспіра.

Тема 41. Особливості Відродження в Іспанії. Іспанський ренесансний лицарський роман («Амадіс Гальський») Шахрайський роман (на прикладі «Життя Ласарильйо з Тормеса»).

Тема 42. Своєрідність іспанської поезії доби Відродження (поетична творчість Ф. де Еррери, Л. де Леона, Х. де ла Круса).

Тема 43. «Зруйнування Нумансії» Сервантеса як започаткування жанру національно-героїчної трагедії в іспанській драматургії.

Тема 44. Поетика нової малої прозової форми у збірці Сервантеса «Повчальні новели».

Тема 45. Новаторсвто роману Сервантеса «Дон Кіхот». Роман М. де Сервантеса «Дон Кіхот» як синтетичний роман.

Тема 46. Драматургічна спадщина Лопе де Веги як явище іспанської національної драми (естетика і практика).

Тема 47. Ренесансний процес в португальській літературі. Лірика та епічна поема Л. В. ді Камоенса «Лузіади».

Тривалість 1 семестр.

Оцінювання залік.

Назва дисципліни Історія ческої літератури

Статус нормативна

Рік/семестр 1 рік навчання / 2 семестр

Мета ознайомити студентів із розвитком ческої літератури від найдавніших часів до початку XV століття; з термінологічним апаратом даного літературного періоду; авторами та їхньою художньою і критичною спадщиною; сформувати знання про тенденції, напрями, художні системи, основні жанрові та стильові структури та національну специфіку ческої літератури окресленого часового відтинку.

Завдання викласти студентам системні відомості про розвиток ческої літератури від найдавніших часів і до XV століття; дати студентам уявлення про виникнення, основні етапи, риси і закономірності літературного процесу в Чехії; закцентувати увагу на житті та творчості представників ческої літератури від найдавніших часів і до XV століття; проаналізувати найвизначніші літературні твори ческої літератури від найдавніших часів і до

XV століття.

Зміст дисципліни Давня чеська література. Зародження письменства на чеських землях. Просвітницька місія Кирила та Мефодія та її значення для розвитку чеського письменства. Пам'ятки давньочеської літератури. “Хроніка чеська” Козьми Празького. Розквіт світської середньовічної літератури. Жанр хроніки. Хроніки чеською мовою (“Далімілова хроніка”). Діяльність і творчість Сміля Фляшки з Пардубіц. Творчість Томаша Штітного у розвитку давньої чеської літератури догуситського періоду. Гуситська література. Розвиток гуманізму. Діяльність Яна Гуса в русі проти феодального гніту та іноземного засилля. Діяльність письменників-гуситів та їхня творчість у ракурсі творення чеської культури й літератури. Творча діяльність письменника-філософа П. Хельчицького. Ідейний зміст та морально етичні проблеми твору “Невід віри”.

Оцінювання залік

Назва дисципліни Історія зарубіжної літератури (XVII-XVIII ст.)

Статус нормативна

Рік/семестр 2 рік навчання / 3 семестр

Мета. Познайомити студентів з історією літератури, що визначається хронологічним проміжком XVII-XVIII століття і отримала назву як література бароко, класицизму та просвітницького класицизму та сентименталізму. Постежити загально світоглядні зрушення. На тлі досягнень філософської й суспільної думки, вкладення у ній типологічних, національно-своєрідних та індивідуально-авторських рис, традицій і новаторств.

Завдання. «Світова література» є знайомство з основними етапами формування та розвитку літератури XVII-XVIII століття у всьому розмаїтті напрямів, течій, шкіл та угрупувань; знайомство з найвагомішими постатями визначеного періоду із зазначення найважливіших новаторств та впливів на творчість митців інших століть; визначення характерних ознак художніх текстів, що вважаються номінативними у національних літературах визначеного хронологічними

рамками періоду; визначення основних літературознавчих понять та міжлітературних та культурних зв'язки літератур що вивчаються; з'ясування інформації про українських перекладачів творів світової літератури XVII-XVIII століття.

Зміст дисципліни.

Тема 1. Вступ. XVII століття як культурно-історична епоха.

Тема 2. Іспанська література XVII століття.

Тема 3. Французька література XVII століття.

Тема 4. Англійська німецька літератури XVII століття.

Тема 5. Німецька літератури XVII століття.

Тема 5. Епоха Просвітництва.

Тема 6. Англійська література періоду просвітницького класицизму.

Тема 7. Німецька література XVIII століття.

Тема 8. Французька література XVIII століття.

Тривалість 1 семестр.

Оцінювання екзамен.

Назва дисципліни Історія чеської літератури

Статус нормативна

Рік/семестр 2 рік навчання / 3 семестр

Мета ознайомити студентів із розвитком чеської літератури, починаючи з XV століття і закінчуючи першою половиною XIX століття; такими явищами, як ренесансний гуманізм, бароко та чеським національним відродженням; авторами та їхньою художньою і критичною спадщиною; сформувати знання про тенденції, напрями, художні системи, основні жанрові та стильові структури та національну специфіку чеської літератури XV-п.п. XIX ст.

Завдання викласти студентам системні відомості про розвиток чеської літератури XV – першої половини XIX століття; дати студентам уявлення про виникнення, основні етапи, риси і закономірності літературного процесу в Чехії; закцентувати увагу на житті та творчості представників чеської

літератури XV – першої половини XIX століття; проаналізувати найвизначніші літературні твори чеської літератури XV – першої половини XIX століття.

Зміст дисципліни Література ренесансного гуманізму в чеській літературі. Педагогічна та літературна діяльність Яна Амоса Коменського. Маньєризм у чеській літературі. Бароко в Чехії і її історичні передумови.Чеська лірика епохи бароко (Бедржіх Бріделл, Богуслав Балбін, Антонін Коніаш, Вацлав Франтішек Коцманек, Павел Странський із Странки із Зап, Павло Скала зі Згоржа, Адам Вацлав Міхна з Отрадовіц, Фелікс Кадлінскі, Ян Ігнац Длуговескі). Чеська барокова драма. Історична та культурна ситуація виникнення чеського національного відродження. Література Просвітництва. Явище "будителів" нової чеської літератури. Чеська просвітницька поезія. Творчості Вацлава Тама, Антоніна Ярослава Пухмайєра, Шебастіана Гнєвковського, Войтєха Неєдли, Яна Неєдли.Значення творчості Павла Шафарика (1795-1861) та Франтішка Палацького (1798-1876) як зразка "будительної", культурної, літературної і наукової діяльності. Романтизм в чеській літературі (20-ті-40 роки XIX ст.). Романтичні та сентиментально-просвітницькі тенденції у чеській літературі. Основні риси чеського романтизму. Творча діяльність Яна Коллара (1793-1852). Поема "Дочка Слави". Вацлав Ганка (1791-1861), Йозеф Лінда (1789-1834) та їхня творчість. Франтішек Ладіслав Челаковський (1799-1852) як популяризатор чеського фольклору. Україна в творчості Ф.Л. Челаковського. Творчість Карела Гінека Маха (1810-1836) як нова стильова течія в чеському романтизмі. Поема "Май" та її значення для розвитку чеської поезії XIX ст.

Оцінювання екзамен

Історія зарубіжної літератури XIX ст. Романтизм.

Статус - нормативна

Рік/семестр 2 рік, 4 семестр

Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета . Ознайомити студентів із особливостями літературної епохи романтизму, вказавши на новаторство, основні тенденції його розвитку в Європейських

країнах та США. Розвивати естетичні смаки, навчати вмінню аналізувати художній твір, аналітизму, відшукувати спільні та відмінні риси у класицистичних та романтичних творах.

1. Дати уявлення про закономірності літературного розвитку від доби античності до поч. XIX ст.
2. Дати поглиблений аналіз найвидатніших творів світової літератури, особливу «вагу приділити творам, які входять до шкільної програми та програми інших середніх навчальних закладів.
3. Під час викладання курсу враховувати специфіку фахової підготовки студентів філологічного факультету, розширити їхню літературну освіту, поглибити розуміння художнього слова, звернути особливу увагу на компаративний аспекти викладання літератури; враховуючи специфіку заочної форми навчання, звернути:собливу увагу на міжпредметні зв'язки і самостійне опрацювання студентами історико-літературного матеріалу.
4. У процесі вивчення курсу виявити українсько-зарубіжні зв'язки на рівні тематичних мотивів, образів.
5. Надавати інформацію про переклади творів зарубіжних письменників українською мовою.

Завдання: дати студентам літературну освіту, сформувати навички самостійної роботи, вміння аналізувати складні літературні явища, дослідити творчу лабораторію письменника, випрацювати науковий і методичний підходи у вивченні художньої структури творів різних жанрово-видових форм.

Зміст і принципи побудови навчального процесу передбачають: читання лекцій, проведення практичних занять, індивідуальних занять (співбесіди за прочитаними текстами), керівництво самостійною роботою (у процесі самостійної роботи студенти знайомляться з визначеними художніми текстами, а також критичною літературою, виконують завдання з аналізу художнього тексту). Під час викладання курсів викладачі здійснюють міжпредметні зв'язки, звергаючись до країнознавства, історії культури, філософських, педагогічних, політологічних ідей різних епох і народів.

Студенти повинні **оволодіти** навичками аналізу художніх текстів, розуміти особливості художньої мови різних епох, вміти віднаходити риси романтизму у творчості письменників; **знати** художню природу жанрів і стилів, **уміти** застосовувати інші літературознавчі терміни і поняття в аналізі художніх явищ.

Вимоги до знань та вмінь:

Студенти повинні знати:

– основні етапи розвитку світової літератури;

– особливості творчого шляху найвизначніших майстрів слова, їхній внесок у розвиток світової літератури;

– принципи й методи аналізу художнього тексту;

–провідні тенденції розвитку світової літератури;

– часові, просторові обрії та основні періоди розвитку літератури;

– особливості образного мислення, характерного для різних періодів та їхні прояви у художніх творах;

– літературно-художній контекст минулого, що забезпечує входження в сучасне літературне життя.

Студенти повинні вміти:

– орієнтуватись у світовому літературному процесі;

– визначати основні риси кожного літературного напряму та його відмінності від попереднього та наступного;

– визначати основні традицію та новаторство митців, творчість яких вивчається згідно програмових вимог;

– здійснювати аналіз художнього твору на імаго логічному, жанрово-композиційному рівнях;

– аналізувати художні тексти, розглядаючи їх як культурний універсум.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Романтизм як літературний напрям. Поширення романтизму в Англії, Франції й Німеччині. Представники, риси.

Тема1. Романтизм: генеза терміна, поняття «преромантизму». Романтизм як метод і літературний напрям. Проблема національної своєрідності романтизму в різних країнах Європи. Головні етапи розвитку романтизму.

Тема2.Англійський романтизм. Історична характеристика періоду. Розвиток і періодизація англійського романтизму. Романтичний тип творчості: У.Блейк, поети «озерної школи» — Шеллі, Кітс. **Творчість Дж.Г.Байрона.** Етапи життя і творчості. Еволюція героя «Паломництво Чайльд-Гарольда». «Східні поеми». Романтична поетика циклу. Творчість Байрона після 1816 р.: поема «Мазепа», драматургія, роман у віршах «Дон Жуан».**Творчість В.Скотта:** поетична діяльність; стетичні принципи; герой і народ у романах. Скотт творець жанру історичного роману.

Тема 3. Французький романтизм. Історична характеристика періоду. Національна своєрідність і головні етапи розвитку.Творчість В.Гюго: передмова до «Кромвеля» – маніфест романтизму.

Тема 4.Драматургія і поезія. Романна творчість В.Гюго: проблематика, образна система, поетика. Місце В.Гюго в літературі XIX ст.Жорж Санд: естетичні погляди, етапи творчості. Романна творчість: своєрідність романтичного конфлікту і образу романтичного героя.

Тема 5. Німецький романтизм. Періодизація, головні течії; романтична естетика: літературознавча теорія і творчість Ф. Шлегеля. Єнський гурток. Творчість Ф. Гельдерліна. Гейдельберзький гурток.Творчість Е.Т.А.Гофмана: естетичні погляди. Етапи творчості. Художня своєрідність творів Гофмана: двомірність і принципи її втілення; подвійна функція фантастики; романтична іронія. Політика подвійних стандартів у повісті-казці „Малюк Цахес на прізвисько Циннобер”, гротескність образу головного героя. Ентузіасти та філістери у творі. „Житейська філософія кота Мурра”.

Романтизм як літературний напрям. Поширення напряму в Англії, Франції й Німеччині. Представники, риси.

Змістовий модуль 2. Особливості романтизму в польській та американській літературах.

Тема 6. **Романтизм у Польщі:** А.Міцкевич – засновник і теоретик польського романтизму. Періодизація творчості. Збірка «Поезія», поеми «Дзяди», «Гражина», «Конрад Валленрод», «Пан Тадеуш», «Кримські сонети».

Тема 7. Міцкевич і Україна. Балади „Світязь", „Світязянка", „Рибка". Ідеї й образи **Ю.Словацького**.

Тема 8. Американський романтизм. Хронологія і періодизація, національна своєрідність і представники. Творчість Ф.Купера. Пенталогія про Шкіряну Панчоху. Образ ідеального романтичного героя. Творчість Е.По: проза і поезія. Естетичні принципи, мотиви і образи. Місце творчості Е.По у світовій літературі. Н.Готорн: естетичні погляди, жанрова своєрідність творів, моральний ідеал письменника. Творчість Г.Лонгфелло: міфи американських індіанців і поема «Пісня про Гаявату». Фольклорна основа поеми.

Тривалість – 1 семестр.

Оцінювання залік

Назва дисципліни Основи наукових досліджень

Статус нормативна

Рік/семестр 2 рік навчання / 4 семестр

Мета ознайомити студентів з методологією проведення наукових досліджень,

Завдання викласти студентам понятійний апарат наукового дослідження; методику пошуку, накопичення та обробки наукової інформації; процес наукового дослідження; етапи роботи над дослідженням; загальні положення оформлення наукової роботи.

Зміст дисципліни Предмет і сутність науки як сфери людської діяльності. Процес наукового дослідження, його характеристика та етапи проведення. Науково-дослідницька діяльність студентів. Вибір теми та реалізація наукового дослідження. Методи та техніка наукових досліджень. Курсова, дипломна, магістерська роботи: написання, оформлення, захист. Загальні положення. Етапи роботи над дослідженням та оформленням науоквих робіт. Наукова публікація: поняття, функції, основні види.

Оцінювання залік

Назва дисципліни Історія ческої літератури

Статус нормативна

Рік/семестр 2 рік навчання / 4 семестр

Мета ознайомити студентів із розвитком ческої літератури другої половини XIX століття; з термінологічним апаратом та літературними течіями даного літературного періоду; авторами та їхньою художньою і критичною спадщиною; сформувати знання про тенденції, напрями, художні системи, основні жанрові та стильові структури та національну специфіку ческої літератури другої половини XIX століття і її зв'язки з іншими національними літературами.

Завдання викласти студентам системні відомості про розвиток ческої літератури другої половини XIX століття; дати студентам уявлення про виникнення, основні етапи, риси і закономірності літературного процесу в Чехії; закцентувати увагу на житті та творчості представників ческої літератури другої половини XIX століття; проаналізувати найвизначніші літературні твори ческої літератури другої половини XIX століття;

Зміст дисципліни Історичні передумови виникнення реалізму в ческій літературі. Творча діяльність Й.К. Тиля. Драматургія Й.К. Тиля. Проза Б. Нємцової як основоположний фактор розвитку ческої реалістичної літератури. К. Ербен і ческа народна балада. Традиції ческої сатири в творчості К.Г. Боровського. Літературні погляди К.Г. Боровського. Утвердження критичного реалізму як провідного напряму (60 — 80-ті рр. XIX ст.) Характеристика творчості Карела Сабіни. Характеристика творчості Й.В. Фрича. Характеристика творчості Яна Неруди. Характеристика творчості Вітезслава Галека та поетів-майовців (Адольф Гейдук, Франтішек Хладек, Вацлав Шольц, Рудольф Майер). Зародження ческого соціального роману (творчість Густава Пфлегера-Моравського). Характеристика творчості Якуба Арбеса. Характеристика творчості Кароліни Свєтлої. Творчість пролетарських

поетів (Ладіслав Запотоцкий, Йозеф Болеслав Пєцкі, Норберт Зоула, Леопольд Кохман, Франтішек Йозеф Главачек). Особливості революційної поезії. Характеристика творчості Сватоплука Чеха. Характеристика творчості Алоіса Їрасека. Збірка "Staré pověsti české". Період декадансу в чеській літературі (Юліус Зейер, Ружена Свободова, Ярослав Врхліцький, Антонін Сова, Йозеф Сватоплук Махар, Віктор Дика, Матей Анастасій Шимачек, Карел Матей Чапек-Хода, Петр Безруч, Станіслав Костка Нейман).

Оцінювання залік

Назва дисципліни: Історія зарубіжної літератури XIX ст. Реалізм.

Для спеціальності «російська мова і література»

Статус - нормативна

Рік/семестр 3 рік навчання / 5 семестр

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

1. Залучити студентів до скарбниці світової мудрості, зацікавити неперевершеними творами світової літератури різних епох.

2. Пробудити бажання прочитати художні твори, осмислити їх, зміцнити основи духовності, моралі.

3. Спонукати до творчості, креативності.

4. Розкрити специфіку романтизму та реалізму як літературних та світоглядних епох

5. Подати характеристику художніх напрямків

6. Проаналізувати етапи літературного розвитку і творчості найвагоміших митців

7. З'ясувати закономірності взаємодії загальних тенденцій, національного й особистого в літературному процесі.

8. Визначити закономірності формування літературних жанрів, еволюції художньої форми.

Студенти повинні **знати**

1. Особливості літературного процесу різних країн Європи XIX ст.
2. Визначення основних літературних понять, термінів,
3. Персоналії, видатні особистості, що сприяли розвиткові літератур
4. Знати художню природу жанрів і стилів
5. Риси літературних напрямів, стилів.

вміти

1. Здійснювати аналіз художніх текстів, розуміти особливості художньої мови даної епохи,
2. Застосовувати інші літературознавчі терміни і поняття в аналізі художніх явищ минулого і сучасного,
3. Використовувати знання із інших наук: країнознавства, історії культури, філософських , педагогічних політологічних ідей різних епох та народів.
4. Проводити типологію літературних явищ, процесів різних народів
5. Володіти творчим підходом до аналізу творів художньої літератури у контексті певної доби,
6. Збагачувати власну духовну культуру через самоосвіту.
7. Визначати риси літературних напрямів, течій, жанрову приналежність художніх творів.
8. Доводити власну думку, використовуючи цитати, аргументуючи фактами з текстів чи то літературознавчих досліджень.

Зміст дисципліни. 1. Зародження реалізму, стильові особливості напряму. 2. Проблеми людини і суспільства у реалістичній літературі.

Тема1. Реалізм І-ої половини XIX ст. Французький реалізм 30-40-х р.р. Ф. Стендаль. Трактат «Расін і Шекспір», романи «Червоне і чорне», «Пармський монастир».

Тема2. Життя і творчість Проспера Меріме. Козацька тематика у творчості письменника («повість «Богдан Хмельницький», розвідка «Українські козаки та їх останні гетьмани». Новелістика письменника.

Тема3.«Епопея «Людська комедія» О. де Бальзака («Гобсек», «Ежені

Гранде».Новаторство Бальзака-реаліста. Проблема скупості, жадоби до наживи.

Тема4.«Батько Горіо» – роман про відносини батьків і дітей Перебування Бальзака в Україні.

Тема5. Англійський реалізм. Чарлз Діккенс. Поети чартисти. Художні особливості роману „Домбі і син". Система освіти в Англії: заклад Міссіс Піпчін, заклад Блімбера.

Тема6. Взаємовідносини містера Домбі із дітьми: Флоренс і Полем. Причини трагізму Поля. Еволюція містера Домбі.

Тема7. Французький реалізм 50-60 р. р. Шарль Бодлер («Квіти зла»)

Тема8.Флобер «Мадам Боварі». І. Франко про Флобера

Тема9.Аболіціоністська література США 50-60 р.р. (Гарієд.Бічер-Стоу, Г. Лонгфелло, У. Уїтмен).

Тривалість – 1 семестр.

Оцінювання екзамен

Назва дисципліни «Світова література кінця XIX – початку XX століття»

Статус нормативна

Рік/семестр 3 рік навчання / 6 семестр

Мета розглянути основні закономірності розвитку світової літератури кінця XIX – початку XX століття, з'ясувати світоглядні та естетичні орієнтири письменників, митців, філософів даного періоду. Ознайомити студентів з ключовими тенденціями розвитку у національних літературах, сповістити про специфіку історико-літературної доби, сутність літературно-художніх напрямків і художніх методів; проблемно-тематичні, жанрові та поетикальні особливості літературних творів межі століть.

Завдання – викласти студентам системні відомості про літературний процес цього часу; відтворити логіку послідовності виникнення стилів, явищ та тяглість літературного процесу; акцентувати увагу на ключових постатях провідних напрямів (життя і творчість); проаналізувати найвизначніші

літературні твори епох (звернення до критичної літератури); засвоїти теоретичне підґрунтя (деякі літературознавчі аспекти): жанри, прийоми, літературні методи тощо; розглянути теоретичні праці письменників, що впливали на формування чи декларування стилів, методів, напрямів у подальшій творчості.

Зміст дисципліни. Історико-культурні передумови виникнення модерністських течій у літературі другої половини XIX століття. Вплив філософії Фрідріха Ніцше, Артура Шопенгауера, Анрі Бергсона. Філософські й естетичні засади декадансу. Декаданс і модернізм. Течії раннього модернізму (імпресіонізм, символізм, естетизм, неоромантизм) та їх зв'язок з іншими видами мистецтв. Поняття "fin de siècle" у літературі. Передумови виникнення символізму та роль збірки "Квіти зла" Шарля Бодлера. Концепція "відповідностей". Ідейна і творча спадщина літературного угруповання "Парнас". П. Верлен – реформатор французького вірша. "Поетичне мистецтво". Імпресіонізм і символізм у поезії П. Верлена. Творчість А. Рембо. Романтичні тенденції у поезії А. Рембо, тема Комуни. Творчість С. Малларме та естетичні принципи поезії символізму. Роль Еміля Золя в утвердженні натуралізму та значення його теоретичних праць "Експериментальний роман", "Натуралізм в театрі", "Літературні документи". Співвідношення натуралізму і реалізму у творчому методі Е. Золя.

Реалістичний напрям у французькій літературі (Гі де Мопассан, Анатоль Франс, Ромен Роллан). Розвиток реалізму у французькій реалістичній прозі кінця XIX століття. Жанротворче новаторство новелістики Гі де Мопассана (Пампушка", Дядечко Мілон", Тітонька Соваж", "Мадмуазель Фіфі". Синтез натуралізму, реалізму та імпресіонізму у творчості Г. де Мопассана, символічність деталі.

Реалістичний метод у французькій романістиці. А. Франс як літературний критик. Традиція філософсько-історичної повісті у творчості А. Франса. Сатиричній образ французької історії в романі "Острів пінгвінів". Особливості ролланівського гуманізму в романі "Жан-Крістоф", жанр твору, концепція героя. Полеміка Р. Роллана з декадансом, образ музики в романі.

Естетизм в англійській літературі. Символізм та імпресіонізм у поезії А.

Саймонда, О. Бредлі, В. Пейтера. Прерафаелітівське братство (Х. Россеті, Г. Россеті, Джон Рескін та У. Пейтер. О. Вайльд і прерафаеліти. Естетизм як літературна течія, її реалізація у творчості О. Вайльда. Неоромантизм у літературі Англії (Р. Л. Стівенсон, Дж. Конрад, А. Конан-Дойл, Р. Хаггард). Неоромантизм Дж. Конрада. Протиборство людини і природиу творах Дж. Конрада, тема "перемоги в поразці". Еволюція героя у творчості Дж. Конрада ("Лорд Джим", "Серце темряви", "Тайфун", "Молодість"). Творчість Р. Кіплінга. Неоромантичний герой у творах Артура Конан-Дойля. Роль письменника у розвитку детективного та науково-фантастичного жанру.

Традиція та проблематика творчості В. Теккерея. Естетичні погляди Дж. Голсуорсі. Історія написання епопеї "Сага про Форсайтів". Жанрові особливості, часові рамки, проблематика та система образів твору. Критика вікторіанства. Поняття нонконформізму. Поведінка героя-нонконформіста у романі "Власник". Бернард Шоу та англійська драма к. XIX – поч. XX ст. Новаторство драматургічного методу Б. Шоу. Роль парадоксу у творчості письменника ("Пігмаліон"). Літературний процес у США на рубежі віків. Трансформація теми "американської мрії". Тема громадянської війни в американській літературі кінця XIX ст. Романтизм, реалізм і натуралізм. Полеміка реалізму з "вишуканою традицією". Соціальна спрямованість американської літератури иежі XIX – XX століть. Тенденції американської реалістичної прози. Пізній розвиток англійського реалізму. Генрі Джеймс – теоретик літератури ("Мистецтво прози", передмови до романів). Проблема митця в романі "Мартін Іден". Специфіка літературного процесу в Німеччині та Австро-Угорщині на зламі століть. Німецький натуралізм. Творчий метод Г. Гауптмана. Натуралістичні риси раннього Г. Гауптмана . Новаторський характер драми "Ткачі". Неоромантизм у творчості Г. Гауптмана ("Затонулий дзвін").

Модерністське скерування німецької літератури. Символізм, імпресіонізм та неоромантизм у Німеччині та Австро-Угорщині. "Віденський" імпресіонізм Г. фон Гофмансталя. Символізм та неоромантизм у творчості С. Георге. Німецький роман початку XX століття. Творчий шлях Г. Манна. Особливості ранньої

прози. Специфіка сатири Г. Манна 1900-х рр., роман "Учитель Унрат". Ранньомодерністський характер творчості Кнута Гамсуна. Синтез натуралізму, символізму, імпресіонізму та неоромантизму у творчості К. Гамсуна. Гамсунівські герої-індивідуалісти ("Пан", "Вікторія"). Проблема творчості ("Голод"). Драматургія Генріка Ібсена та А. Стріндберга. Періодизація творчості. Проблема героя в "Бранді", фольклорна традиція в "Пер Гюнті". "Нова драма" Г. Ібсена ("Ляльковий дім"). Зростання психологізму у творах Г. Ібсена ("Дика качка"). Моріс Метерлінк і символістська драма. Періодизація творчого шляху Естетичні засади театру М. Метерлінка ("Скарби смиренних"). "Театр мовчання" й одноактні п'єси-притчі ("Сліпі", "Непрохана"). Неоромантичні п'єси М. Метерлінка ("Монна Ванна"). "Театр спокою" і п'єса "Синій птах". Е. Верхарн. Етапи творчого шляху. Е. Верхарн і символізм. Урбаністичні вірші ("Міста-спрути"). Тема оновлення світу і людини в пізній лірриці Е. Верхарна.

Тривалість циклу: 1 семестр.

Оцінювання залік.

Назва дисципліни «Методика викладання зарубіжної літератури»

Статус нормативна

Рік/семестр 3 рік навчання / 6 семестр

Мета Познайомити студентів з історією виникнення, розвитку та становлення шкільної дисципліни «Зарубіжна література» та методики її викладання. Дати основні базові знання щодо специфіки роботи з учнями різнорівневих вікових груп, а також методичним інструментарієм, покликаним оптимізувати роботу вчителя-словесника та учня. Зосередити увагу студентів на розбіжностях вузівських та шкільних видів аналізу тексту; дидактичних класифікаціях занять та їхній кінцевій меті; значенні фонових знань для сприйняття та розуміння учнями тексту; ролі позакласної та факультативної роботи щодо реалізації кінцевої мети літературної освіти школяра.

Завдання – навчальної дисципліни:

полягають у пропедевтичній підготовці студентів-філологів до роботи у навчальних закладах різних рівнів акредитації (щодо викладання зарубіжної літератури) через призму знайомства з історичною складовою становлення та розвитку навчальної дисципліни; визначенні основних проблем викладання літератури та пошуку шляхів їх подолання.

Зміст дисципліни.

Тема 1. Вступ. Зарубіжна література як навчальний предмет в українських школах.

Тема 2. Зміст і структура курсу зарубіжна література в школі.

Тема 3. Головні принципи викладання літератури.

Тема 4. Методи і прийоми викладання літератури.

Тема 5. Вчитель-словесник та організація його роботи.

Тема 6. Урок літератури.

Тема 7. Основі етапи вивчення літературного твору.

Тема 8. Розвиток мовлення.

Тема 9. Позакласне (додаткове) читання.

Тема 10. Нові підходи в методиці викладання літератури.

Тема 11. Позакласна (позашкільна) робота з літератури.

Тема 12. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальноосвітньої середньої освіти.

Тривалість циклу: 1 семестр

Оцінювання залік.

Назва дисципліни Історія зарубіжної літератури ХХ ст.

Статус нормативна

Рік/семестр 4 рік навчання / 7 семестр

Мета ознайомити студентів з розвитком зарубіжної літератури ХХ ст., сформувати чіткі уявлення про основні соціокультурні та естетичні особливості світового історико-літературного процесу доби у розмаїтті напрямів, течій, шкіл

та постатей, взаємодії конкретно-історичних та загальнолюдських значень.

Завдання викласти студентам системні відомості про перебіг літературного процесу XX ст., репрезентувати найважливіші етапи розвитку письменства цього періоду; ознайомити з традиціями та новаторством у художніх формах та проблематиці; представити особливості літературних напрямів, течій, стилів, їх художню цінність та загальнолюдське значення; визначити спільні та самобутні риси літературного процесу в країнах Європи та Америки; з'ясувати інформацію про українських перекладачів творів світової літератури означеного періоду.

Зміст дисципліни Філософсько-естетичні засади зрілого модернізму. Поняття авангардизму. Школа "потоку свідомості". Новаторство творчості Дж. Джойса. Англійська література I половини XX ст. Діяльність В. Вулф. Проза Д. Г. Лоуренса, Р. Олдінгтона, О. Гакслі. Критика «американської мрії» у літературі США початку XX ст. Романістика Т. Драйзера та Ф.-С. Фіцджеральда. Творчість Е. Хемінгуея у контексті літератури США XX ст. Літературні напрями і течії французького письменства. "У пошуках втраченого часу" М. Пруста як суб'єктивна епопея. Етапи творчого шляху Ф. Моріака. Література Німеччини перших десятиліть XX ст. Поняття австрійського феномена. Новелістика С. Цвейга. Прозовий доробок Ф. Кафки. Характеристика творчості Г. Гессе. Екзистенціалізм як літературний напрям. Втілення екзистенціалістських постулатів у прозі Ж.-П. Сартра і А. Камю. Нонконформістські тенденції у письменстві США повоєнного періоду. Творчість Дж. Д. Селінджера, Дж. Апдайка. Драматургія США XX ст. (Ю. О.Ніл, Т. Вільямс, А. Міллер). Роман філософської тенденції в англійській літературі 50-х років у прозі А. Мердок, В. Голдінга. Філософсько-інтелектуальний роман Дж. Фаулза. Літературний процес повоєнної Німеччини. Традиції та новаторство творчості Г. Белля.

Тривалість – 1 семестр

Оцінювання іспит.

Назва дисципліни Світова література (Схід)

Статус нормативна.

Рік/семестр 4-й рік навчання / 8 семестр.

Мета розглянути специфіку літературного процесу в еволюції східної художньої словесності найдавнішого і класичного періодів (III тис. до н. е. – I тис. н.е.).

Завдання на базі загальної періодизації світового літературного процесу С. С. Аверинцева та П. О. Грінцера розглянути основні складові та базові змістово-формальні параметри східних літератур давнини.

Зміст дисципліни Змістовий модуль 1. Найдавніші літератури Азії й Африки

Тема 1. Стадіальна характеристика найдавнішої світової словесності.

Тема 2. Література Давнього Єгипту.

Тема 3. Література Давнього Межиріччя (Месопотамії): шумерська література; аккадська (вавилоно-ассирійська) література.

Тема 4. Хеттська література.

Змістовий модуль 2. Класичні літератури Давнини

Тема 5. Давньокитайська література.

Тема 6. Давньоіндійська література.

Тема 7. Давньоіранська література.

Тема 8. Давньоєврейська література.

Змістовий модуль 3. Класичні пам’ятки східних літератур доби Раннього і Зрілого Середньовіччя.

Тема 9. Літератури Сходу в умовах переходу від Давнини до Середньовіччя.

Тема 10. Загальна характеристика санскритської літератури.

Тема 11. Творчість Калідаси як найвидатніше явище класичного періоду індійської літератури.

Тема 12. Лі Бо і Ду Фут як геніальні представники танської поезії Китаю.

Тема 13. Загальна характеристика арабської середньовічної літератури.

Тема 14. Суфійська лірика в історії арабської літератури I тис.н.е.

Тема 15. Епопея Фірдуосі «Шах-наме»: традиція і новаторство на тлі персько-таджикської літератури IX–X ст.

Тема 16. Літератури Кавказу і Закавказзя за доби Середньовіччя.

Тема 17. «Витязь у тигровій шкірі» Шота Руставелі як видатне явище грузинської поезії класичної доби.

Тема 18. Цикл епічних поем Нізамі «Хамса» як центральне явище азербайджанської та близькосхідної літератур XII–XIII ст.

Тривалість – 1 семестр

Оцінювання: залік.

Польська мова

Польська мова серед інших слов'янських. Українсько-польські мовні контакти: історія і сучасний стан. Визначні польські мовознавці й письменники та літературознавці (презентація імен).

Польська графіка (алфавіт). Звуки і букви у зіставленні з українськими. Основні правила орфографії польської мови. Основні орфоепічні норми польської літературної мови.

Польська лінгвістична термінологія (українсько-польські паралелі); основні граматичні категорії, граматичні значення частин мови. Словозміна іменних частин мови. Дієвідмінювання. Загальна характеристика прислівника, службових частин мови, вигуків.

Особливості польського синтаксису (типи речень, особливості структури членів речення та їх місця в реченні).

Специфіка пунктуації у польській мові (у зіставленні з українською).

Словниковий склад польської мови: загальновживана, побутова, суспільна лексика, лексика фаху студента, міжмовні омоніми (вивчається постійно відповідно до граматичної і розмовної теми, а також за матеріалами виконуваних вправ).

Вимоги до знань та умінь:

Студент повинен знати

- **звукову систему польської мови і способи та засоби передачі її на письмі;**
- орфографічні та орфоепічні норми сучасної польської мови;
- польські відповідники основних термінів свого фаху, у т. ч. найуживаніші синоніми термінів;
- граматичні норми польської мови у системі відмінювання і дієвідмінювання (зокрема – відмінні від української мови);
- особливості структурування польського речення;
- пунктуаційні норми польської мови.

Студенти повинні ***вміти:***

1. вільно читати і перекладати тексти з польської мови по-українськи, у першу чергу наукову літературу свого фаху;
2. визначати граматичні форми слів у тексті і встановлювати їх тотожність (чи відмінність) з такими ж формами рідної мови;
3. будувати речення відповідно до норм керування, словопорядку тощо польської мови;
4. правильно наголошувати слова у реченні та вибудовувати інтонацію всього речення;
5. розпізнавати явища міжмовної лексичної і граматичної омонімії і не сплутувати значення таких слів і форм;
6. вести діалог на побутову чи тему своєї спеціальності.
7. уміти ставити ситуативні запитання (на вокзалі, в споживчому магазині, на вулиці, в аптеці, на пошті, в бібліотеці, в книгарні тощо) і вміти на них відповідати;
8. уміти написати приватний лист і особисті ділова папери (заяву, резюме – Curriculum vitae);

мати елементарні знання з історії, географії та культури Польщі (бодай за текстами, які читають і аналізують на практичних заняттях).

Польська мова

Польська мова серед інших слов'янських. Українсько-польські мовні контакти: історія і сучасний стан. Визначні польські мовознавці й письменники та літературознавці (презентація імен).

Польська графіка (алфавіт). Звуки і букви у зіставленні з українськими. Основні правила орфографії польської мови. Основні орфоепічні норми польської літературної мови.

Польська лінгвістична термінологія (українсько-польські паралелі); основні граматичні категорії, граматичні значення частин мови. Словозміна іменних частин мови. Дієвідмінювання. Загальна характеристика прислівника, службових частин мови, вигуків.

Особливості польського синтаксису (типи речень, особливості структури членів речення та їх місця в реченні).

Специфіка пунктуації у польській мові (у зіставленні з українською).

Словниковий склад польської мови: загальновживана, побутова, суспільна лексика, лексика фаху студента, міжмовні омоніми (вивчається постійно відповідно до граматичної і розмовної теми, а також за матеріалами виконуваних вправ).

Вимоги до знань та умінь:

Студент повинен знати

- **звукову систему польської мови і способи та засоби передачі її на письмі;**
- орфографічні та орфоепічні норми сучасної польської мови;
- польські відповідники основних термінів свого фаху, у т. ч. найуживаніші синоніми термінів;
- граматичні норми польської мови у системі відмінювання і дієвідмінювання (зокрема – відмінні від української мови);
- особливості структурування польського речення;
- пунктуаційні норми польської мови.

Студенти повинні ***вміти:***

вільно читати і перекладати тексти з польської мови по-українськи, у першу чергу наукову літературу свого фаху;

визначати граматичні форми слів у тексті і встановлювати їх тотожність (чи відмінність) з такими ж формами рідної мови;

будувати речення відповідно до норм керування, словопорядку тощо польської мови;

правильно наголошувати слова у реченні та вибудовувати інтонацію всього речення;

розпізнавати явища міжмовної лексичної і граматичної омонімії і не сплутувати значення таких слів і форм;

вести діалог на побутову чи тему своєї спеціальності.

уміти ставити ситуативні запитання (на вокзалі, в споживчому магазині, на вулиці, в аптеці, на пошті, в бібліотеці, в книгарні тощо) і вміти на них відповідати;

уміти написати приватний лист і особисті ділова папери (заяву, резюме – Curriculum vitae);

мати елементарні знання з історії, географії та культури Польщі (бодай за текстами, які читають і аналізують на практичних заняттях).

ВСТУП ДО СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Мета курсу – розширення лінгвістичного світогляду студентів, розвиток мовного чуття, створення лінгвістичної бази для подальшого вивчення слов'янських мов та філологічних дисциплін, самоудосконалення мовних навиків; дати уявлення про праслов'янську та різні слов'янські мови, про слов'ян у давні часи, висвітлити питання походження і розвитку писемності та книгодрукування у слов'ян, познайомити з історією та сучасним станом слов'янської філології.

Завдання дисципліни – розкрити сутність, становлення та етапи розвитку слов'янської філології в її взаємозв'язках з історією, культурою та буттям слов'янських народів, слов'янська філологія розглядається як складова частина

слов’янознавства, що вивчає життя слов'янських народів в історичному, лінгвістичному та етнографічному аспектах. Ознайомити студентів з діяльністю слов'янських філологів XVIII, XIX та XX ст.

Вимоги до знань та умінь:

Студент повинен знати:

- історію давніх слов’ян та їх поділ на три групи;
- історію виникнення та поширення праслов’янської мови;
- генеалогічну класифікацію слов’янських мов;
- звукові співвідношення сучасних слов’янських мов;
- історію виникнення письма та книгодрукування у слов’ян.

Студенти повинні вміти:

- аналізувати, зіставляти мовні явища в різних мовах;
- виконувати різні види завдань, які допомагають встановити і пояснити генеалогічну близькість слов’янських мов;
- аналізувати сучасні мовні факти з діахронічної точки зору;
- відновлювати праслов’янські форми слів та пояснювати сучасні мовні факти через призму діахронії.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЧЕСЬКОЇ МОВИ

Зміст дисципліни: методика навчання чеської мови; урок як методична одиниця. Структура уроку. Тема уроку. Дидактична мета. Методи навчання. Конспект уроку. Форми та методи контролю.

Вимоги до знань та умінь.

Студент повинен *знати:*

- програму вивчення чеської мови у класах з чеською мовою викладання;
- програму навчання чеської мови, як іноземної;
- методи, що застосовуються вчителями чеської мови у Чехії та на Україні.

Студенти повинні вміти: на практиці застосовувати здобуті на заняттях

знання;

- самостійно опрацьовувати тематичні блоки окремих тем з мови та літератури;
- оперувати методичною термінологією;
- поєднувати теорію з практикою;
- на практиці використовувати отримані знання. Готувати конспекти окремих лекцій та тематичних блоків;
- вільно оперувати дидактичним матеріалом;
- проводити заняття з чеської мови;самостійно готувати конспекти лекцій.

СУЧАСНА ЧЕСЬКА МОВА

Основні етапи розвитку чеської мови. Інтердіалект і літературна мова.

Алфавіт. Фонетика і графіка чеської мови. Наголос.

Довгі і короткі голосні, їх роль у чеській мові. Приголосні звуки чеської мови.

Правопис сучасної чеської літературної мови.

Частини мови. Дієслово, граматичні категорії дієслова. Дієвідміни. Часові парадигми.

Нерегулярні дієслова, їх відмінювання та вживання у реченні.

Іменник. Граматичні категорії іменника. Семантична категорія роду “чоловіча істота”.

Типи відмінювання іменників.

Прикметник, його особливості та типи відмінювання.

Займенник. Його особливості, класифікація та відмінювання.

Інші частини мови (прислівник, сполучник, прийменник).

Деякі відомості з лексикографії та лексикології.

Вимоги до знань та умінь:

Студент повинен знати:

1. основні особливості морфологічної системи сучасної чеської мови;
2. норми орфоепії, орфографії;
3. лексику і висловлювання в обсязі, достатньому для повсякденного

спілкування;

4. основні історичні етапи формування і розвитку чеської мови;
5. специфіку фонетичної і морфологічної систем чеської мови;
6. норми правопису;
7. особливості фонетичної і морфологічної систем чеської мови;
8. алфавіт, правила вимовляння, наголошування;
9. основні типи словозміни;
10. правила побудови простих речень

Студенти повинні вміти:

6. аналізувати фонетичні і морфологічні особливості чеської мови;
7. вміти порівнювати їх з відповідними категоріями польської, української та російської мов;
8. правильно читати автентичні чеські тексти середньої складності;
9. розмовляти чеською мовою на визначені програмою побутові теми;
10. аналізувати, зіставляти особливості граматичної системи сучасної чеської мови;
11. правильно вимовляти, писати чеською мовою;
12. перекладати чеські тексти українською мовою.

ОРФОГРАФІЧНИЙ ТА ОРФОЕПІЧНИЙ ПРАКТИКУМ ЧЕСЬКОЇ МОВИ

Викладання навчальної дисципліни “Орфографічно-пунктуаційний та орфоепічний практикум з чеської мови” – систематизувати, закріпити й удосконалити знання з орфографії, орфоепії та пунктуації.

Знати:

- предмет, завдання та основні поняття орфоепії як науки, історію її становлення;
- особливості сучасної чеської літературної вимови;
- основні акцентуаційні норми;
- засоби й закони милозвучності;

– орфографічні норми сучасної чеської літературної мови;

– розвиток, основні поняття та принципи чеської пунктуації;

– систему розділових знаків чеської мови та норми їх вживання.

Уміти:

– застосовувати знання основних орфоепічних, орфографічних та пунктуаційних норм;

– редагувати тексти, усуваючи мовні огріхи;

– аналізувати та диференціювати мовленнєві помилки у своєму мовленні, довкілля, засобів масової інформації та виправляти їх.

ІСТОРІЯ ЧЕСЬКОЇ МОВИ

Мета – ознайомити студентів з історією розвитку чеської мови від найдавніших часів і до сьогодення; з історією розвитку літературної чеської мови, умовами її функціонування та джерелами її вивчення в різні історичні періоди; подати основи історичної граматики чеської мови, навчити пояснювати сучасні фонетичні та граматичні процеси через призму історії мови.

Завдання – навчити студентів пояснювати мовні факти та явища в діахронії, допомогти їм зрозуміти основні закономірності розвитку фонетичної, лексичної та граматичної системи чеської мови.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- періодизацію розвитку чеської мови, характеризувати різні періоди її розвитку;
- основні закономірності розвитку фонетичної, морфологічної та лексичної систем чеської мови;
- основні фонетичні процеси чеської мови;
- морфологічні зміни чеської мови та їх розвиток від найдавніших часів і до наших днів;
- історію розвитку лексичної системи чеської мови;

вміти:

- читати та аналізувати давньочеські тексти, визначати тип правопису;
- пояснювати фонетичні зміни у давньочеській мові та сучасні явища з точки зору діахронії;
- пояснювати морфологічні зміни та сучасний стан словозміни у чеській мові

ЧЕСЬКА ДІАЛЕКТОЛОГІЯ

Мета – вивчення диференціації чеської мови, тих діалектних явищ, які потрібні для більш глибшого розуміння теоретично-наукових основ літературної чеської мови та її історії.

Завдання – ознайомити студентів з територіальними особливостями чеської мови та основними діалектами Чехії, їх класифікацією, основними фонетичними та граматичними особливостями.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

– *знати:*
– основну термінологію: що таке діалектологія, діалект, говір, наріччя, діалектизми, діалектна ознака, діалектна особливість, діалектна відмінність, диференційні та конститутивні ознаки, ізоглоса;
– історію розвитку чеської діалектології як науки;
– класифікацію чеських діалектів, їх територіальне поширення та характеристику;
– *вміти:*
– читати та аналізувати діалектні тексти;
– знаходити діалектні ознаки;
– характеризувати фонетичні явища;
– знаходити в тексті фонетичні, граматичні та лексичні діалектні особливості;
–робити порівняльну характеристику діалектів.

ДІЛОВА УКРАЇНСЬКА МОВА

Назва навчальної дисципліни: ділова українська мова.

Статус навчальної дисципліни: нормативна.

Рік, коли читається навчальна дициплiна: 2.

Семестр, коли читається навчальна дициплiна: III.

Мета навчальної дисципліни:

11. формування комунікативної компетентності студентів;
12. набуття комунікативного досвіду, що сприяє розвиткові креативних здібностей студентів та спонукає до самореалізації фахівців, активізує пізнавальні інтереси, реалізує евристичні здібності як визначальні для формування професійної майстерності та конкурентоздатності сучасного фахівця;
13. вироблення навичок оптимальної мовної поведінки у професійній сфері: вплив на співрозмовника за допомоги вмілого використання різноманітних мовних засобів, оволодіння культурою монологу, діалогу та полілогу; сприйняття й відтворення фахових текстів, засвоєння лексики і термінології свого фаху, вибір комунікативно виправданих мовних засобів, послуговування різними типами словників.

Завдання навчальної дисципліни:

- сформувати чітке і правильне розуміння ролі державної мови у професійній діяльності;
- забезпечити досконале володіння нормами сучасної літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного мовлення;
- виробити навички самоконтролю за дотриманням мовних норм у спілкуванні;

– розвивати творче мислення студентів;
– виховати повагу до української літературної мови, до мовних традицій України;
– сформувати навички оперування фаховою термінологією, редагування, коригування та перекладу наукових текстів.

Зміст навчальної дисципліни:

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни:

Змістовий модуль 1. **ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНО-СТИЛЬОВІ ОЗНАКИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ.**

Вступ. Державна мова – мова професійного спілкування. Законодавчі ознаки професійного спілкування.

Українська мова – минуле, сучасне, майбутнє. Стилі сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні.

Культура мовлення у професійному спілкуванні. Основи етикету. Специфіка ділового і приватного спілкування.

Змістовий модуль 2. **ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ.**

Спілкування як інструмент професійної діяльності.

Риторика. Культура усного фахового спілкування.

Усне ділове мовлення. Писемне ділове мовлення. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації.

Документація з кадрово-контрактних питань. Довідково-інформаційні документи.

Етикет ділового листування.

Змістовий модуль 3. **НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.**

Науковий стиль у професійному спілкуванні. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні.

Українська термінологія у професійному спілкуванні.

Переклад і редагування наукових текстів.

Тривалість навчальної дисципліни: на вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

Оцінювання: залік.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ, ФРАЗЕОЛОГІЯ, ЛЕКСИКОГРАФІЯ (3 сем.), МОРФЕМІКА, СЛОВОТВІР (4 сем.)

Мета викладання дисципліни

Курсові „Сучасна українська літературна мова" належить провідна роль у системі лінгвістичних дисциплін, що викладаються на відділеннях „Українська мова та література" філологічних факультетів університетів (Чи в Інститутах філології). Головне завдання курсу – на основі досягнень сучасного мовознавства (із врахуванням вимог, що ставляться до вищої школи) забезпечити фахову підготовку студентів із сучасної української мови (зокрема з лексикології, фразеології, лексикографії, морфеміки та словотвору).

2.2. Завдання вивчення дисципліни

У наслідок вивчення дисципліни студенти повинні

знати:

- теорію української лексикології, фразеології, лексикографії, морфеміки та дериватології, погляди провідних дослідників на ключові лінгвістичні феномени;
- характер співвідношення між предметом і поняттям, поняттям і концептом, словом і назвою;
- типи лексичного значення слова;
- види системних відношень між лексичними одиницями;

- наукові коментарі вчених про структурно-семантичні особливості фразеологічних одиниць, їх класифікації, джерела походження;
- основні лексикографічні праці, концепції і принципи укладання різних типів словників, найважливіші віхи в історії українського словникарства;
- особливості морфемного складу української мови, характер сполучуваності морфем, їх продуктивність, історичні зміни у структурі, основоцентричний та формантоцентричний підходи при характеристиці словотвірних явищ, процесів;
- комплексні одиниці словотвору, їх характер, структуру, взаємозалежність;
- способи словотворення;
- принципи лексичного, фразеологічного, морфемного і словотвірного аналізів відповідних мовних одиниць;
- **основні тенденції розвитку української мови на сучасному етапі.**

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА. СИНТАКСИС

Нормативна навчальна дисципліна для студентів за напрямом підготовки 6.020303 – Філологія (Українська мова і література, Польська мова і література).

Рік – 4 рік підготовки студентів денної форми навчання.

Семестр – 7-8.

Мета навчальної дисципліни – формування у студентів-філологів систематизованих наукових знань про традиційні й нові підходи щодо класифікації та кваліфікації синтаксичних категорій і синтаксичних одиниць з послідовним розмежуванням: 1) формально-синтаксичного, семантико-синтаксичного, комунікативного аспектів; 2) аналізом зв'язків між складниками словосполучень, речень (простих і складних), складного синтаксичного цілого; 3) встановлення відношень (предикативних, напівпредикативних, суб'єктних, об'єктних, атрибутивних, обставинних, апозитивних, синкретичних, єднальних, приєднувальних, градаційних, зіставних тощо) між компонентами, які

структурують синтаксичні одиниці.

Завдання навчальної дисципліни – забезпечити фахову підготовку майбутніх спеціалістів, допомогти студентам практично оволодіти нормами писемного та усного літературного мовлення, сформувати в них міцні навички культури письма.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

*знати**:***

• класичні та новітні підходи до вивчення синтаксису, прізвища вчених-лінгвістів та їх основні праці;

• всі синтаксичні одиниці, їх структурно-семантичні особливості;

• будову всіх типів речень;

• явище синтаксичної кореферентності, основні закономірності вияву;

• принципи української пунктуації;

вміти:

• аналізувати всі синтаксичні одиниці;

• бачити і розуміти будову простого й складного речення;

• розставляти відповідні розділові знаки;

• добирати кореферентні синтаксичні структури, демонструючи знання синтаксичного багатства української мови та вміння користуватися ним на практиці.

Програма навчальної дисципліни складається з таких ***змістових модулів***:

Синтаксис простого речення

Змістовий модуль 1. Вступ. Словосполучення;

Змістовий модуль 2. Просте двоскладне речення. Головні члени речення;

Змістовий модуль 3. Другорядні члени речення;

Змістовий модуль 4. Односкладні речення. Неповні речення;

Змістовий модуль 5. Просте ускладнене речення.

Синтаксис складного речення

Змістовий модуль 1. Складне речення. Складносурядне речення;

Змістовий модуль 2. Складнопідрядне речення;

Змістовий модуль 3. Багатокомпонентні складнопідрядні речення;

Змістовий модуль 4. Безсполучникове складне речення;

Змістовий модуль 5. Складна синтаксична конструкція. Складне синтаксичне ціле.

VIII. Фахове спрямування та кваліфікаційні вимоги до фахівців

Напрям підготовки	Кваліфікація ОКР бакалавр	Можливість працевлаштування
Філологія (чеська мова і література)	Бакалавр філології (чеська мова і література)	Навчально-педагогічні заклади, тур-бюро, перекладацьке бюро, тур-агенції, ЗМІ

IX. Глосарій термінології з навчальних дисциплін

Глосарій термінології зі вступу до мовознавства

Мовознавство, загальне мовознавство, теоретичне мовознавство, діахронія, синхронія, фонетика, фонема, звук, артикуляція, наголос, інтонація, фонологічна система, морфема, граматичне значення, граматична категорія, слово, лексичне значення, лексема, речення, синтаксис, модальність, тема, рема, соціолінгвістика, психолінгвістика, когнітивна лінгвістика, комп'ютерна лінгвістика, комунікативна лінгвістика.

Глосарій термінології з латинської мови

Мертва мова, класична латинська мова, sermo vulgaris, вокалізм, монофтонг, дифтонг, консонантизм, контракція, синкопа, апокопа, асиміляція,

ротацизм, інфінітив, індикатив, імператив, кон'юнктив, активний стан, пасивний стан, система інфекта, система перфекта, супін, дієприкметник, герундій, герундив, відкладні дієслова, неправильні дієслова, безособові дієслова, іменник, відміна, відмінок, число, substantiva singularia tantum, substantiva pluralia tantum, рід, genus commune, прикметник, ступені порівняння, суплетивізм, препозиція, постпозиція, прислівник, займенник, числівник, прийменник, сполучник, вигук, частка.

Глосарій із літературознавчих дисциплін:

Алегорія - іносказання, коли під конкретним зображенням предмета, людини, явища ховається інше поняття.

Алітерація - повторення однорідних приголосних звуків, що надають літературному тексту особливу звукову та інтонаційну виразність; один з видів звукопису.

Амфібрахій - трискладові розміри вірша з наголосом на другому складі.

Анапест - трискладові розміри вірша з наголосом на третьому складі.

Антитеза - художнє протиставлення характерів, обставин, понять, що створює враження різкого контрасту.

Афоризм - короткий вислів, що виражає значну, глибоку думку в оригінальній художньо загостреній формі.Афоризм нагадує прислів'я, але на відміну від неї належить певній особі (письменнику, вченому і ін)

Балада - один із жанрів ліро-епічної поезії: сюжетний вірш, в основі якого лежить якийсь незвичайнийвипадок, пов'язаний з історичною подією або переказом; зазвичай героїчного, легендарного або фантастичного характеру.

Літературний герой - дійова особа, персонаж твору.

Гіпербола - надмірне перебільшення властивостей зображуваного предмета.

Гротеск - граничний перебільшення, засноване на химерному поєднанні фантастичного і реального, жахливого і смішного; згущення сатиричного зображення явищ, предметів і людей.

Дактиль - трискладові розміри вірша з наголосом на першому складі.

Деталь - один із засобів створення художнього образу; виразна подробиця в творі (частина зовнішнього світу, портрета і т.п.), яка допомагає читачеві уявити і глибше зрозуміти не тільки характер, обстановку, але і в цілому твір, авторське ставлення до зображуваного.

Діалог - розмова двох або кількох осіб; основна форма розкриття людських характерів у драматичному творі.

Драма - рід літератури, драматичний твір, призначений для постановки на сцені, в якому основна думка розкривається через діалоги і монологи героїв, їхні вчинки і дії.

Драма у вузькому сенсі слова - п'єса з гострим конфліктом, проте на відміну від трагедії тут конфлікт більш заземлений, звичайний і, так чи інакше дозволимо.

Жанр - вид художнього твору: пісня, балада, поема, повість, новела, комедія і тд.

Зав'язка - епізод літературного твору, в якому виникає основний конфлікт.

Ідея - основна думка твору.

Інверсія - незвичайний порядок слів, порушення послідовності мовлення з метою надання фразі особливої виразності.

Інтонація - основний виразний засіб усної мови, що дозволяє передати ставлення мовця до того, про що він говорить.

Іронія - насмішка, осміяння. Зазвичай істинний сенс висловлювання як би замаскований: говориться прямо протилежне тому, що мається на увазі.

Комедія - драматичний твір, в якому висміюють негативні риси людини або суспільного явища.

Комічне - смішне в житті та мистецтві.

Композиція - побудова художнього твору.

Конфлікт художній - зіткнення, протиборство персонажів або яких-небудь сил, що лежить в основі розвитку дії літературного твору.

Кульмінація - епізод літературного твору, в якому художній конфлікт досягає

найвищої точки у своєму розвитку і вимагає дозволу.

Монолог - розгорнуте висловлювання однієї особи, не пов'язане з репліками інших осіб.

Новела - невеликий за обсягом епічний твір, близьке до розповіді, в основі якого лежить опис однієї події і авторська оцінка його.

Образ художній - художнє зображення людського життя в гранично конкретній формі, але несе в собі в той же час узагальнення і лист про естетичний і моральний ідеал письменника (художника).

Нарис - один із жанрів епічної, оповідної літератури, який відрізняється від інших достовірністю, тим, що в нарисі зображуються зазвичай події, що відбувалися в реальному житті. У той же час він зберігає особливості образного відображення життя.

Паралелізм - зіставлення; часто використовується в усній народній творчості.

Ландшафт - в художньому творі опис природи, яке не тільки дає можливість побачити, де відбувається подія, але і допомагає зрозуміти його.

Персонаж - дійова особа художнього твору.

Пісня - невеликий ліричний твір, призначений для співу; фольклорна пісня виникає зазвичай разом з мелодією.

Повість - епічний жанр; за характером розвитку дії складніше оповідання, але менш розгорнутий, ніж роман.

Поема - один із жанрів ліро-епічного твору, для якого характерна сюжетність, вираз автором або героєм своїх почуттів.

Псевдонім - вигадане ім'я або умовний знак, під яким автор публікує свій твір.

Розв'язка - епізод літературного твору, в якому відбувається вирішення основного художнього конфлікту.

Розповідь - епічний жанр, мала форма літературного твору, в якому дається зображення якого-небудь епізоду з життя героя.

Ремарка - авторське пояснення в драматичному творі, за допомогою якого

уточнюються місце дії, зовнішні і духовні відмінності персонажів, їх стан.

Репліка - фраза співрозмовника в діалозі, що виникла як відгук на слова партнера.

Ритм віршований - повторення однорідних звукових особливостей, чергування ударних і ненаголошених складів.

Рима - звукові збіги в кінці рядків.

Роман - епічний твір, яке охоплює життя, вчинки, зіткнення багатьох героїв, іноді - історію поколінь, розкриває різноманіття суспільних відносин. Для романухарактерні розгалужений сюжет або кілька сюжетних ліній, об'єднаних спільним задумом.

Романтика - особливість літературної творчості, яка полягає в прагненні до зображення яскравих або вигаданих сторін життя.

Сарказм - їдка, уїдлива насмішка.

Сатира - найбільш нещадне осміяння недосконалості світу, людських пороків.

Строфа - частина вірша, об'єднана в єдине ціле римою, ритмом, змістом.

Сюжет - подія або ряд подій, зображених у творі в певній послідовності, що складають зміст художнього твору.

Тема - те, що покладено в основу літературного твору, головний предмет розповіді.

Трагедія - драматичний твір, у якому зображуються виключно гострі, непримиренні конфлікти, найчастіше завершуються загибеллю героїв. Ця боротьба виявляє височина прагнень і силу характерів дійових осіб.

Фантастика - різновид художньої літератури, в якій авторська вигадка створює нереальний, вигаданий світ, химерні образи і явища.

Фольклор - усні твори мистецтва слова.

Експозиція - епізоди, попередні зав'язці, виникнення основного конфлікту; змалювання положення дійових осіб до початку дії.

Епіграф - яскраве вислів, що поміщається автором перед твором або частиною

його з метою допомогти читачеві глибше зрозуміти зміст і сенс тексту

Гумор - весела, добродушна насмішка над ким-небудь або чим-небудь.

ГЛОСАРІЙ З СУЧАСНОЇ ЧЕСЬКОЇ МОВИ

Jazyk je znakový systém, jenž slouží k dorozumívání. (1) jazyk jako takový, abstraktní znakový systém, nebo (2) jazyk ve smyslu řeči, konkrétní realizaci abstraktního systému.

Spisovný jazyk - jenž je považován za standardní útvar jazyka, který je srozumitelný všem mluvčím jazyka ve všech situacích. Spisovný jazyk – alespoň v případě malých jazyků jako je čeština – by měl být na celém území, kde se užívá, jednotný, aby byla míra porozumění maximální.

Čeština hovorová, či hovorovou vrstvu spisovné češtiny - nejedná se o samostatný útvar českého jazyka, ale „uvolněnou" variantu spisovné češtiny užívanou v mluvené podobě. Tedy o prvky jazyka, jež jsou v psaném projevu nepřijatelné, ale v běžně mluveném jazyce je považujeme za standardní.

Obecná čeština - Nejrozšířenější nadřeční utvar, který lze charakterizovat hláskovými odlišnostmi (viz výše), zjednodušenou stavbou slova (*dyž* místo *když*), dále např. unifikací koncovek ve tvaru sedmého pádu množného čísla (*těma chytrýma učitelama*), protetickým *v* (*vokno*) a samozřejmě odlišnostmi ve slovní zásobě – *flaška, mašina, nalajnovat*.

Morfologie je částí gramatiky, která pojednává o slovních druzích z hlediska jejich forem a základních významů těchto forem.

Formou slova se rozumějí všechny jeho podoby - tvary, jichž se užívá ve větách.

Morf se považuje nejmenší útvar realizovaný v textu, mající ustálenou formu i význam, vyčlenitelný zpravidla na základě opakování.

Morfémy morfy (a jejich varianty) sloužící k vyjadřování jednoho druhu významu (zde gramatického) .

Konjugace (časování) - ohýbání sloves.

Gramatická kategorie čísla pravidelné vyjadřování protikladu jednotliviny a

mnohosti.

Gramatický rod zahrnující maskulinum, femininum a neutrum. Gramatický rod substantiv je dán soubory skloňovacích koncovek a dále je vyjadřován při shodě koncovkami adjektiv, zájmen, číslovek a slovesných tvarů vztahujících se k substantivu.

Životnost se projevuje jako rozhodující faktor pro výběr koncovek pouze u mužského rodu.

Pádové formy jsou základním prostředkem (vedle dalších), který vyjadřuje funkce substantiva ve větě.

Soubory koncovek tvoří **paradigmata** a ta jsou reprezentována **typy,** jež jsou tradičně nazývány **vzory.**

Paradigmata jsou tvořena koncovkami sedmi pádů, a to v singuláru i plurálu.

Fonetika studuje činnost mluvních orgánů při řeči, charakter výsledného zvuku a jeho sluchové hodnocení.

Fonologie se zaměřuje jen na ty složky zvukového signálu, které jsou v daném jazyce významotvorné, hodnotí tedy zvukový materiál z lingvistického hlediska.

Foném je minimální zvukový prvek schopný rozlišovat samostatné 8 jednotky významové (slova, tvary slov).

Fonetické transkripce - umísťuje se do hranatých závorek [...]: ty signalizují čtenáři, že záznam odráží v mezích možností skutečnou výslovnost.

Alofony - fóny, které jsou realizací jednoho fonémů.

Opozice kvantity, tedy vztah mezi krátkým a odpovídajícím dlouhým vokalickým fonémem.

Labializace - zaokrouhlení rtů.

Vokalizace předložek, kdy se střídají (ve výslovnosti i v písmu) neslabičné podoby *k, v, s, z* se slabičnými *ke, ve,se, ze:* vokalizovaná předložka je na místě před slovem začínajícím týmž konsonantem *(ke kolenům, ve vodě, se solí, ze země)* nebo souhláskovou skupinou, pokud není její součástí.

Fonologická slabika - základním seskupení fonémů v jazyce.

Přízvuk je v češtině silový, tj. přízvučná slabika je silnější než ostatní,

nepřízvučné slabiky téhož výrazu; méně se v něm uplatňuje proměna hlasové výšky.

ГЛОСАРІЙ З ОРФОГРАФІЇ ЧЕСЬКОЇ МОВИ

Ortografie (pravopis) - z hlediska uživatele jsou důležité zásady, jimiž se řídí užívání písmen při psaní.

Pravopis – ustálený způsob zachycení zvukové podoby jazyka systémem grafických znaků, nejčastěji písmem, – je velice frekventovaným tématem při diskuzích o češtině.

Pravidly pravopisu - konvence (ustálený způsob) psání, respektována všemi uživateli jazyka a vytvářena lingvisté většinou na půdě vrcholné vědecké instituce, jako je v našem případě Ústav pro jazyk český AV ČR.

Lexikální pravopis - psaní jednotlivých slov.

Princip fonologický - tradičně označovaný i jako fonetický (termín vznikl v době, kdy ještě fonologie neexistovala): z grafiky lze poznat celkem jednoznačně znění slova, což usnadňuje funkci vybavovací a umožňuje bez znalosti mnoha různých pravidel a výjimek identifikovat znění výrazu.

Princip etymologický - narušují jednoduchý vztah fonému a grafému a tím poně-kud komplikují uskutečnění druhého úkolu pravopisu - funkce zaznamenávací, a to především na úrovni elementárního učení na základní škole.

Princip historický, který vede k tomu, že v grafice se zachovávají značky i pro zvuky, které již ztratily fonologic-kou funkci: v češtině je to psaní *y, ý* v kořenech slov i koncovkách, dva grafémy pro označení dlouhého *u (ú* a *ů),* ale i psaní *z* ve slovech jako *zpěv, ztráta, zkouška* nebo *ž* ve slově *už.*

Pravopis morfologický - řidí psaní koncovek ohebných slovních druhů.

Pravopis syntaktický obráží vztahy mezi slovy v rámci výpovědi i přes její hranice (např. při shodě), pravidla užívání interpunkčních znamének (*., !?;:…--,)* zase souvisejí s pochopením významových vztahů ve výpovědi a zachytí i některé základní komunikační funkce (otázku, zvolání).

Tvrdé souhlásky - pravopisně tvrdé souhlásky *(h, ch, k, r, d, t, n, g).*

Obojetné souhlásky - pravopisně obojetné souhlásky (*b, f, l, m, p, s, v, z).*

Měkké souhlásky - pravopisně měkké souhlásky *(ž, š, č, ř, c,j, ď, ť, ň).*

Hláskové písmo, tj. pomocí písmen (grafémů) zaznamenává zvuk výrazu rozložený na segmenty, hlásky. Jde vlastně o písmo fonologické, neboť se zaznamenávají pouze hlásky rozlišující význam, tedy intuitivně vydělované fonémy.

Slabičný způsob psaní - skupina písmen se při něm čte společně a jejich platnost se mění: např. český graféme v psaném *dě* značí *Iď + lel,* zatímco skupina *vě* odpovídá spojení *lvl + ljel, mě* je *Iml + Iňel.*

Psaní ideografické - konvenční značkou se zapisuje pojem. Tato značka bývá mezinárodní a čte se v různých jazycích různě. Takovými ideogramy jsou číslice, chemické značky nebo matematické a fyzikální symboly atd.

Ortoepie – pravidla náležité výslovnosti.

Jazyk je znakový systém, jenž slouží k dorozumívání. (1) jazyk jako takový, abstraktní znakový systém, nebo (2) jazyk ve smyslu řeči, konkrétní realizaci abstraktního systému.

Demokratizace jazyka - jeho zlidovění, zjednodušení, kdy byly odbourány složité jazykové konstrukce, jež používala „hrstka" středověkých intelektuálů.

Intelektualizace jazyka - v období humanismu s sebou přináší tendenci k vyšší kdy snahou humanistických učenců bylo vyrovnat češtinu nedostižnému vzoru – antické latině.

Spisovný jazyk - jenž je považován za standardní útvar jazyka, který je srozumitelný všem mluvčím jazyka ve všech situacích. Spisovný jazyk – alespoň v případě malých jazyků jako je čeština – by měl být na celém území, kde se užívá, jednotný, aby byla míra porozumění maximální.

Čeština hovorová, či hovorovou vrstvu spisovné češtiny - nejedná se o samostatný útvar českého jazyka, ale „uvolněnou" variantu spisovné češtiny užívanou v mluvené podobě. Tedy o prvky jazyka, jež jsou v psaném projevu nepřijatelné, ale v běžně mluveném jazyce je považujeme za standardní.

Obecná čeština - nejrozšířenější nadřeční utvar, který lze charakterizovat hláskovými odlišnostmi (viz výše), zjednodušenou stavbou slova (*dyž* místo *když*),

dále např. unifikací koncovek ve tvaru sedmého pádu množného čísla (*těma chytrýma učitelama*), protetickým *v* (*vokno*) a samozřejmě odlišnostmi ve slovní zásobě – *flaška, mašina, nalajnovat*.

ГЛОСАРІЙ З ДІАЛЕКТОЛОГІЇ ЧЕСЬКОЇ МОВИ

Dialektologie je odvětví jazykovědy, které se zabývá zkoumáním nespisovné mluvy (nářečí) a rozdílů v ní na území jednotlivých národních jazyků nebo i jazykových skupin. Předmětem zkoumání dialektologie je dialekt, neboli nářečí.

Nářečí (dialekt) charakterizováno jako „územně (geograficky) vymezený útvar národního jazyka, který je určen vztahem k jiným teritoriálním útvarům a k jazyku národnímu. Ve vztahu ke spisovnýmu jazyku je dialekt definován jako útvar se svébytnou strukturou a jednolitou tuhou normou, omezený na mluvenou neveřejnou (soukromou) spontánní komunikaci. *Nářečí* však označuje souhrn mikrodialektů z hlediska spíš politickogeografického než vnitřně jazykového

Podnářečí - vedlejší nářečí z jiného pošlé.

Podřečí - vymezuje ovšem zčásti spíš teritoriálně než společnými nářečními znaky, neboť např. ve zmíněném „nářečí moravském“ rozlišuje „podřečí západní“ a „podřečí východní“, jejichž dílčí části z jazykového hlediska ve skutečnosti patří v prvním i druhém případě vždy ke třem různým makrodialektům.

Různořečí - seskupení mikrodialektů těsněji příbuzných, ale ani to ne vždy.

Makrodialekt - fakticky tvoří nejvyšší, svými základními diferenčními znaky relativně kompaktní dílčí celky v komplexu nářečí jednoho jazyka; velk nářeční skupiny, vyznačujícím se sice rovněž řadou výrazných znaků společných, které je odlišují od jiných makrodialektů téhož jazyka, avšak zároveň územně víceméně diferencovaným na zmíněná dílčí seskupení mikrodialektů a mikrodialekty samy.

Mikrodialekt – stejné mluvy jednotlivých, hlavně venkovských sídlišť nebo nářečně homogenních nevelkých teritoriálních okrsků, přes různá menší i větší uskupení.

(*Nářeční***)** *skupina* - označení ještě větších seskupení v rámci jednoho jazyka nebo i v rámci širším; srov. např. západní (česko-středomoravská) skupina nářečí českého jazyka, nářeční skupina československá, východoslovanská apod.

(*Nářeční***)** *podskupina* - označení dílčích seskupení mikrodialektů v jejich rámci; označení např. jistého uskupení nářečí v rámci některé skupiny, které se jako celek nevyznačuje zvláštními společnými znaky, nýbrž vyskytují se v něm v nestejném územním rozsahu jevy příznačné pro různé podskupiny sousední nářeční skupiny apod.

Jazyk je znakový systém, jenž slouží k dorozumívání. (1) jazyk jako takový, abstraktní znakový systém, nebo (2) jazyk ve smyslu řeči, konkrétní realizaci abstraktního systému.

Demokratizace jazyka - jeho zlidovění, zjednodušení, kdy byly odbourány složité jazykové konstrukce, jež používala „hrstka“ středověkých intelektuálů.

Intelektualizace jazyka - v období humanismu s sebou přináší tendenci k vyšší kdy snahou humanistických učenců bylo vyrovnat češtinu nedostižnému vzoru – antické latině.

Spisovný jazyk - jenž je považován za standardní útvar jazyka, který je srozumitelný všem mluvčím jazyka ve všech situacích. Spisovný jazyk – alespoň v případě malých jazyků jako je čeština – by měl být na celém území, kde se užívá, jednotný, aby byla míra porozumění maximální.

Čeština hovorová, či hovorovou vrstvu spisovné češtiny - nejedná se o samostatný útvar českého jazyka, ale „uvolněnou“ variantu spisovné češtiny užívanou v mluvené podobě. Tedy o prvky jazyka, jež jsou v psaném projevu nepřijatelné, ale v běžně mluveném jazyce je považujeme za standardní.

Obecná čeština - Nejrozšířenější nadřeční utvar, který lze charakterizovat

hláskovými odlišnostmi (viz výše), zjednodušenou stavbou slova (*dyž* místo *když*), dále např. unifikací koncovek ve tvaru sedmého pádu množného čísla (*těma chytrýma učitelama*), protetickým *v* (*vokno*) a samozřejmě odlišnostmi ve slovní zásobě – *flaška, mašina, nalajnovat*.

Slang – mluvy společenských (zájmových nebo pracovních) skupin.

Argot – mluva, jež je záměrně nesrozumitelná nečlenům skupiny, kteří argot používají.

Lexikologie je teoretická lingvistická disciplína, která „zkoumá lexikální jednotky jazyka jednak z hlediska jejich významů a významových (sémantických) vztahů k jiným lexikálním jednotkám v jazyce, jednak z hlediska jejich pragmatických vlastností vyplývajících z toho, jak se lexikálních jednotek užívá v různých typech situací a textů

Lexikografie je nauka spíše praktická, která má sice stejný předmět zkoumání jako lexikologie, tj. lexikální zásobu, ale rozsah jejího popisu a výkladu je zvláště u jednojazyčného slovníku výkladového širší – musí se zabývat např. i pravopisem slov a jejich výslovností, popř. i přízvukem, a kodifikuje i morfologickou vazebnou normu lexémů

Глосарій із ділової української мови:

Автобіографія – це документ з незначним рівнем стандартизації, у якому особа повідомляє основні факти своєї біографії у хронологічний послідовності, є обов'язковою складовою особової справи працівника.

Анотація – це стисла характеристика наукової статті, монографії, дисертації тощо.

Анотування – процес аналітично-синтетичного опрацювання інформації, мета якого – отримання узагальненої характеристики документа, що розкриває логічну структуру і зміст.

Бесіда – це розмова двох чи більше осіб з метою отримання певної інформації, вирішення важливих проблем.

Бланк документа – це зуніфікована форма (службового) документа з

надрукованою послідовною інформацією реквізитів і місцем, відведеним для змінної інформації.

Виписки – це цитати (дослівне відтворення думок автора книжки) або короткий, близький до дослівного, виклад змісту потрібного уривка тексту.

Відгук – це 1) документ, що містить висновки уповноваженої особи (або кількох осіб) чи установи щодо запропонованих на розгляд вистави, рукописних робіт; 2) стисла форма письмової оцінки виконаної роботи (курсової, бакалаврської, дипломної, магістерської кваліфікаційних робіт, кандидатського чи докторського дослідження).

Державна мова – це закріплена традицією або законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики.

Дипломна робота – це кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання у ВНЗ.

Ділове спілкування – це цілеспрямований процес обміну інформацією, що переслідує конкретну мету.

Довідка – це документ інформаційного характеру, що підтверджує факти з життя й діяльності окремих громадян, різні обставини діяльності установ, організацій, підприємств.

Документ − це матеріальний об'єкт, що містить інформацію у зафіксованому вигляді, оформлений у зведеному порядку і має юридичну силу згідно з чинним законодавством.

Доповідна записка – це документ на ім'я керівника установи, у якому повідомляють про певний факт, подію, подають звіт про виконання службових доручень або взятих на себе зобов'язань.

Доповідь – це найпоширеніша форма публічного виступу, важливий елемент системи зв'язків із громадськістю, яка порушує проблеми, що потребують розв'язання.

Заява – це письмове прохання, оформлене за певним взірцем, яке подають

на ім’я офіційної особи або до установи чи організації з метою реалізації прав або захисту інтересів.

Звіт – це письмове повідомлення про виконання певної роботи (завдань, доручень за певний проміжок часу).

Конспект – стислий писаний виклад змісту чого-небудь, складається з плану й тез, доповнених фактичним матеріалом, що у сукупності є коротким письмовим викладом змісту книжки, статті, лекції тощо.

Культура мовлення – це культура мислення та культура суспільних (соціальних) і духовних стосунків людини.

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певної дисципліни або з окремих його розділів.

Лист – це поширений вид документації, один із способів обміну інформацією.

Літературна мова – це унормована, регламентована, відшліфована форма існування загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут людей.

Мова професійного спілкування (професійна мова) – це функціональний різновид української літературної мови, яким послуговуються представники певної галузі виробництва, професії, роду занять.

Мовна норма – це уніфіковані, традиційні, найбільш поширені, свідомо фіксовані стандарти реалізації мовної системи, обрані в процесі суспільної комунікації.

Мовна політика – це система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин в державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі.

Мовна ситуація – це ситуація взаємодії різних мов чи різних форм існування однієї мови в певній державі з огляду на їхню функціональну специфіку й ареал поширення.

Мовленнєва професійна компетенція – це система умінь і навичок

використання знань під час фахового спілкування для передавання певної інформації.

Мовленнєвий етикет – це реалізація мовного етикету в конкретних актах спілкування, вибір мовних засобів вираження.

Мовна професійна компетенція – це сума систематизованих знань про норми і правила літературної мови, за якими будуються правильні мовні конструкції та повідомлення за фахом.

Мовний етикет – це сукупність правил мовної поведінки, які репрезентуються в мікросистемі національно специфічних стійких формул і виразів у ситуаціях установлення контакту зі співбесідником, підтримка спілкування в доброзичливій тональності.

Наукова стаття – один із видів наукових публікацій, де подаються кінцеві або проміжні результати дослідження, висвітлюються пріоритетні напрямки розробок ученого, накреслюються перспективи подальших напрацювань.

Невербальні засоби спілкування – елементи комунікативного коду, які мають немовну (але знакову природу) і разом із засобами мовного коду служать для створення, передавання і сприйняття повідомлень.

Перемовини – це обговорення певного питання з метою з'ясування позицій сторін або підписання угоди.

План – це короткий перелік проблем, досліджуваних у науковому тексті; порядок розміщення частин якого-небудь викладу, його композиція.

Покликання – уривок, витяг з якого-небудь тексту, який цитують у викладі матеріалу, з точною назвою джерела й вказівкою на відповідну сторінку.

Пояснювальна записка – це документ особистого характеру, у якому пояснюються певні дії особи.

Презентація – це спеціально організоване спілкування з аудиторією, мета якого переконати або спонукати її до певних дій.

Прес-реліз – це стисле повідомлення для преси про якусь важливу подію (прес-конференцію, презентацію, акцію тощо).

Прилюдний виступ – це виступ оратора перед аудиторією.

Промова – це заздалегідь підготовлений публічний виступ на певну актуальну тему, звернений до широкого загалу.

Протокол – це документ, що відбиває процес і результат роботи постійних та тимчасових колегіальних органів, проведення зборів, засідань, нарад, конференцій, обговорень тощо.

Професіоналізми, професійні слова – це слова та словосполучення, властиві мовленню певної професійної групи людей.

Резюме – це документ, у якому претендент повідомляє стислі відомості про освіту, трудову діяльність, професійний досвід і досягнення тощо.

Реквізити − це структурні елементи документа; інформація, зафіксована в службовому документі для його ідентифікації, організації обігу і / або надання йому юридичної сили.

Рецензія – документ, який передбачає коментування основних положень рецензованої праці (тлумачення думок автора, висловлення особистого ставлення до поставленої проблеми); узагальнену аргументовану оцінку; висновки про значення аналізованої праці.

Реферат – це 1) вторинний документ, результат аналітично-синтетичного опрацювання інформації, поданий у вигляді стислого викладу наукової праці, вчення, змісту джерела із зазначенням характеру, методики, результатів дослідження та збереженням його мовностилістичних особливостей; 2) вид письмового повідомлення, короткий виклад головних думок, поєднаних однією темою, їх систематизація, узагальнення й оцінка.

Реферування – процес аналітично-синтетичного опрацювання інформації, що полягає в аналізі первинного документа, знаходженні найвагоміших у змістовому відношенні даних (основних положень, фактів, доведень, результатів, висновків).

Система документації − сукупність певних документів, взаємопов’язаних за ознаками походження, призначення, виду, сфери діяльності та єдиних вимог до їх оформлення.

Список використаних джерел – важливий елемент бібліографічного апарату наукового дослідження, його вміщують наприкінці роботи, але готують до початку її написання. До нього заносять цитовані, аналізовані джерела, архівні матеріали, дотичні до теми.

Спілкувальний етикет – це сукупність мовних і немовних засобів спілкування, якими послуговуються у різних комунікативних ситуаціях.

Спілкування – діяльність людини, під час якої відбувається цілеспрямований процес інформаційного обміну.

Стиль – це сукупність мовних засобів, зумовлених потребами сфери, у якій вони використовуються, метою висловлювання та особливостями змісту інформації.

Стиль науковий – функціональний різновид літературної мови, що обслуговує сферу і потреби науки. Це стиль наукових монографій, статей, словників, підручників для ВНЗ, довідників, філософських трактатів, спеціальних галузевих журналів тощо.

Стиль офіційно-діловий – це мова ділових паперів, що використовуються в офіційному спілкуванні між державами, установами, приватною особою і установою і регулюють їх ділові взаємини.

Стиль розмовний – стиль щоденного неофіційного спілкування людей у побуті, на виробництві.

Теза – положення, висловлене в книжці, доповіді, статті тощо, правдивість якого треба довести.

Термін – це слово або усталене сполучення, що чітко й однозначно позначає наукове чи спеціальне поняття.

Фахова мова – це сукупність усіх мовних засобів, якими послуговуються у професійно обмеженій сфері комунікації з метою забезпечення порозуміння між людьми, які працюють у цій сфері.

Формуляр-зразок − це модель побудови формуляра службового документа, що встановлює сферу його застосування, формат, розміри берегів, вимоги до побудови конструкційної сітки та реквізити.

Характеристика – це документ, у якому в офіційній формі висловлено громадську думку про працівника, оцінено його ділові та моральні якості.

Глосарій із сучасної української мови:

Антоніми – «(від грец. άντι – префікс, що означає протилежність, протидію, і όνυμα – ім'я, назва) – слова (переважно однієї частини мови) або їх окремі значення, а також стійкі сполучення, афікси, грамат. форми, зокрема синтакс. конструкції, що, тісно поєднуючись певною семант. спільністю, розрізняються на цій же основі максимально протилежними значеннями… (…багатий – бідний, жирний – пісний, яскравий – тьмяний…)» [Тараненко. – УМЕ . – С. 27].

Антонімія – «тип семантичних відношень лексичних одиниць, що мають протилежні значення (антонімів). Будучи категорією лексико-семантичної системи мови, А. є однією із мовних універсалій: вона властива всім мовам» [Новиков. – ЛЕС. – С. 35].

Арготизми – «слова і вислови з А. [Арго], уживані в загальнонар. мові» [Винник. – УМЕ. – С.31].

Архаїзм – «(від грец. άρχάίος – стародавній) – мовна одиниця, що на даному етапі є застарілою в мові або зовсім вийшла із загального вжитку.

Архісема (інтегра́льна сема, гіперсема, родова́сема) – «(від гр. archi – головний, старший) – головна сема у структурі значення слова, що демонструє віднесення позначеного словом видового поняття до певного класу, ознака роду понять. Цей тип сем доповнив диференційні семи у 60-ті р. XX ст. на підставі розроблення однієї з методик компонентного аналізу – побудови лексичних полів (Ю. Найда, Д. Шмельов, М. Толстой та ін.). Archisema»; «Інтегральна сема: головна сема у структурі значення слова, що демонструє віднесення позначуваного словом видового поняття до певного класу…» [Селіванова. – С. 41; 202].

Внутрішня форма слова – «звуковий або морфемний комплекс (рідше окремий звук), що з різним ступенем виразності розпізнається всередині

звукової оболонки слова як її мотивувальний образ… В.ф.с. вказує на ознаку, що з тих чи ін. причин була виділена мовцем як визначальна й диференціювальна для певного об'єкта і покладена в основу його назви» [Тараненко. – УМЕ. – С.80].

Експресивна лексика – «слова, які не тільки виражають якесь поняття, а й мають емоційний відтінок» [Ганич. – С. 118].

Лексика, «… пов'язана з конкретною оцінною семантикою, яку вносять у закінчення слова суфікси пестливості, згрубілості, зневаги, фамільярності тощо. У словотвірній семантиці слів типу *матусенька, батечко, рученята, однаковісінький, головань, товстелезний, костомаха, машинерія* і под. постійно наявний оцінний компонент (позитивна або негативна оцінка) незалежно від контексту, в якому вживається подібне слово-поняття» [Єрмоленко. – УМ. – С.156].

Емоційна лексика – «слова, що мають у своєму значенні компонент оцінки, виражають почуття, позитивне чи негативне сприймання дійсності.

Компонентний аналіз – «методика опису структурної організації значення як набору мінімальних семантичних компонентів, кожний з яких виконує свою функцію і пов'язаний з іншими певними ієрархічним відношеннями. К.а. ґрунтується на парадигматиці й синтагматиці лексичного рівня мовної системи» [Селіванова. – С. 258].

Конотація – «(від. лат. connote – маю додаткове значення) – додаткові семантичні і прагматичні особливості («співзначення») лексичного значення та значень інших мовних рівнів, які нашаровуються на їхній предметно-поняттєвий аспект і можуть бути зумовлені як змістовою стороною, так і внутрішньою формою слова. На рівні власне семантичного аспекту

Контамінація – «(лат. contaminatio – забруднення, змішування…) – взаємодія мовних одиниць, яка приводить до утворення нового слова чи виразу шляхом об'єднання, схрещення двох синонімічних чи близьких за звучанням слів або виразів. Наприклад, контамінованими є українські слова *хилитати* (з *хитати* і *хилити*), *цурпалок* (з *цурка* і *палка*)» [Ганич. – С. 111].

Лексикографія – «(від гр. lexicos *словниковий* або lexicon «словниковий запас» і grapho *пишу*) – розділ мовознавства, що займається укладанням, дослідженням словників і розробленням їх теоретичних засад.

Лексикологія – «(від грец. λεξικόν – словесний, словниковий і λόγος– слово, вчення) – розділ мовознавства, що вивчає слово як осн. одиницю мови і словниковий склад мови – лексику. Лексикол. дослідження ведуться в аспекті теорії слова, у семант., стиліст., функт., істор., етимол., соціолінгв. та ін. аспектах» [Тараненко. – УМЕ. – С.281].

Лексико-семантичний варіáнт (ЛСВ) – «мовний знак, який складає єдність звучання та значення (тобто нормативу та семеми), «зберігаючи незмінним лексичне значення в межах властивої йому парадигми та системи синтаксичних зв'язків» [І.В. Арнольд]» [Левицький. – АМВЛС. – С. 29].

Лексико-семантичні категорії (розряди) – «у середині лексико-семантичних груп … ще тісніше пов'язані семантичні об'єднання… – синоніми, антоніми, конверсиви, гіпоніми» [Кочерган. – ЗМ. – С. 120-123].

Лексичні діалектизми – «найчисельніша група Д.; серед них розрізняють власне лексичні Д. і етнографізми. Лексичні Д. становлять дублети до літературних відповідників (**ле́гінь – парубок, та́йстра – торба, фудУльний, бтний – гордий**) або синоніми часто з виразним експресив. Забарвленням (**баскали́читися посміхатися.., єретува́тися сердитися**…)» [Гриценко. – УМЕ. – С. 136].

Оказіоналізм, індивідуально-авторський, авторський, стилістичний неологізм – «(від лат. occasionalis – випадковий) – незвичне, здебільшого експресивно забарвлене слово, утворене з порушенням законів словотворення чи норми мовної й існує лише в певному контексті, в якому воно виникло. О. зіставляються зі словами узуальними, від неологізмів відрізняються тим, що зберігають свою новизну незалежно від реального часу їх утворення: «*У кутку на гнилій соломі* ***захльобисто*** *хріп суверенів помічник, він же підсуверен, Оверко Блиськп'ята*» (Остап Вишня)» [Пустовіт. – УМЕ. – С. 400].

Омоніми – «(грец. όμώνυμος – однойменний…) – слова або їх окремі

граматичні форми, а також стійкі словосполучення, морфеми, синтаксичні конструкції, що при однаковому звучанні (або написанні) мають абсолютно різні значення (на відміну від полісемії)» [Тараненко. – УМЕ. – С. 401].

Омофони – «(грец. όμόφωνος – однозвучний), або фонетичні О., – різні слова (переважно їхні окр. грамат. форми), що збігаються звучанням при відмінності їх фонемного складу і, відповідно, графіч. передачі: **лежу** (від **лежати**) і **лижу** (від **лизати**), **мене** (до **я**) і **мине** (від **минати**), **біль** і **білль**, а також синтакс. конструкції або слово й конструкція: **за шию** й **зашию**, **сонце** і **сон це**» [Тараненко. – УМЕ. – С. 403].

Омоформи – «(від гр. όμός – однаковий і лат. forma – форма) – слова різних частин мови, які однаково звучать в окремих граматичних формах: *мило* (прислівник) і *мило* (іменник), *три* (числівник) і *три* (наказовий спосіб дієслова), *мати* (іменник) і *мати* (недоконаний вид дієслова), *посивіла* (дієслово минулого часу жіночого роду) і *посивіла* (дієприкметник)» [Єрмоленко. – УМ. – С. 115].

«… слова, звуковий склад яких збігається тільки в одній граматичній формі. Як правило, омоформами є лексеми, що належать до різних частин мови, напр.: іменник *мати* … і дієслово *мати*» [СУМ Ф. – С. 235-236].

Ономасіологія – «(гр. όνομασια – назва, найменування) – розділ семасіології, в якому вивчаються способи номінації, принципи називання» [Єрмоленко. – УМ. – С. 115].

Ономастика – «(гр. όνομαστική – майстерність давати імена) – розділ мовознавства, що вивчає історію виникнення, розвитку власних імен у літературній мові та діалектах. Відповідно до категорії власних імен має кілька розділів – антропоніміку, топоніміку, астроніміку» [Єрмоленко. – УМ. – С. 114].

Паремія – «(грец. παροιμία – притча, вислів, прислів’я, приказка і λόγος – слово, учення) – народний вислів, виражений реченням, а також короткими ланцюжками речень, які передають елементарну сценку або найпростіший діалог. До П. зараховують прислів’я, приказки, примовки, загадки, прикмети, повір’я, віщі сни, ворожби, задачі, головоломки, скоромовки, замовляння,

небилиці, нісенітниці, казкові формули та ін. П. – одночасно мовне і фольклорне явище» [МФЕ. – С. 291]. Див. **ви́словлення прецеде́нтне.**

Переносне зна́чення слова (похідне, вторинне, непрями́) – «одне із значень багатозначного слова, що пов'язане з прямим значенням і виникло внаслідок перенесення назви на інший предмет чи явище за подібністю, суміжністю чи функцією. Переносне значення завжди вторинне, похідне, воно протиставляється прямому. П.з.с. мотивоване прямим значенням слова. Напр.: прокидається дитина – *прокидається день*, гострий ніж – *гостре слівце*, залізний дріт – *залізні нерви*, золота обручка – *золоті руки*.

Полісемант (багатозначне слово) – слово, що має два чи більше «… зв'язаних між собою лексичних значень, що з'явилися в процесі розвитку первинного значення. Таким чином, одне слово служить назвою кількох різних предметів чи явищ дійсності. Наприклад, слово *чай* має такі значення: 1) південна вічнозелена рослина, із висушеного і спеціально обробленого листя якої приготовляють напій; 2) висушене і спеціально оброблене листя цієї рослини, з якого готують напій; 3) напій, настояний на листях» [Ганич. – С. 25].

Полісемія (багатозначність), полісемантизм – (від гр. polysemos багатозначний, від πολύς – численний і σήμα – знак) – «наявність у семантичній структурі мовної одиниці двох і більше значень, тобто віднесеність її до двох чи більше об'єктів позначення» [Тараненко. – УМЕ. – С. 465].

Праслов'янська (спільнослов'янська) лексика – «слова, відомі від праслов'ян. епохи і відсутні в неслов'ян. мовах: **вчора, завтра**; **неділя, понеділок** та ін. дні тижня; **березень, квітень** та ін..; … **пшениця; … змія; … серце, палець**; … **великий, широкий, мілкий; червоний, синій; добрий, … гордий**» [Тараненко. – УМЕ. – С. 273].

Просторічна лексика – «слова, що вживаються здебільшого у розмовній побутовій мові, а також у художніх творах як стилістичний засіб надання грубуватої, зневажливої характеристики зображуваному: *забрьохатися, опецьок, варнякати, дрихнути, здохлятина, лопуховий, фітюльки, пшик* і под.» [Єрмоленко. – УМ. – С.142-143].

Сема – «(грец. σήμα – знак) – мінімальна семант. одиниця двосторонніх мовних знаків – морфем і слів, елементарне лекс. чи грамат. значення, яке є складовим елементом плану змісту цих одиниць. Синонім. назви: маркер, елементарний смисл, семантичний множник, компонент значення. Так, значення слова депеша складається з таких С., як 1) ‘повідомлення’, 2) ‘офіційність’, 3) ‘терміновість’» [Кочерган. – УМЕ. – С. 530].

Семантика – «(фр. semantigue, гр. semantikos – означальний, від sema – знак), **–** «1) план змісту в мові…, що складається із значень мовних одиниць різних рівнів..; 2) значення мовної одиниці; 3) розділ мовознавства, що вивчає план змісту в мові, значення мовних одиниць; 4) у семіотиці – один із основних аспектів знака (відношення знака до позначуваного об’єкта – на відміну від синтактики і прагматики) і, відповідно, один з основних розділів семіотики як науки» [Тараненко. – УМЕ. – С. 530].

Синонімічний ряд (СР) – «група слів або фразеологізмів, об’єднаних спільним значенням: *ледар – лежень, ледацюга, лінюха, дармоїд, баглай, лайдак, нероба, ледащо, лінюх, ні грач ні помагач, такий побожний, що другий день святкує.* Якщо слово багатозначне, то кожне його окреме значення входить у різні С.р.: *великий, видатний, геніальний поет* і *великий, здоровенний камінь*»

Словник – «1. Словниковий склад мови, лексика» [Тараненко. – УМЕ. – С. 563].

Слово – «найменша самостійно і вільно відтворювана в мовленні відокремлено оформлена значеннєва одиниця мови, яка співвідноситься з пізнаним і вичленуваним окремим елементом дійсності (предметом, явищем, ознакою, процесом, відношенням та ін.) і основною функцією якої є позначення, знакова репрезентація цього елемента – його називання, вказування на нього або його вираження» [Тараненко. – УМЕ. – С. 565]

Спільносхіднослов’янська (східнослов’янська) лексика – «… слова, що походять із східнослов’ян. діал. зони, яка існувала від 6 ст. н.е. до становлення окр. східнослов’ян. мов і риси якої частково відбилися в літ.-книжній давньоруській мові: » [Тараненко. – УМЕ. – С. 273].

Старогрецькі запозичення – давні запозичення з грецької мови: «до … старогрецьких запозичень (візантійського періоду) належать: *баня, буйвіл, вапно, вишня, єхидна, канат, кедр, кипарис, кит, корабель, корал, крокодил, лавр, левада, лиман, мак, мигдаль, миска, м'ята, огірок, палата, парус.* Окрему групу становлять старогрецизми, які були запозичені до української мови через старослов'янську внаслідок поширення церковно-релігійних текстів: *ангел, акафіст..*; із запровадженням християнства: *Андрій, Анастасія, Антип, Антін, Архип, Василь, Докія, Євген, Кирило, Кузьма, Микола, Григорій, Олена, Петро, Микита, Олександр, Остап, Панас, Степан, Софія, Федір, Харитина, Явдоха*» .

Старослов'янізми (церковнослов'янізми) – «лексичні, фонетичні, фразеологічні запозичення зі старослов'янської мови» [Русаніський. – УМЕ. – С. 591].

Стилістично забарвлена (маркована) лексика – «слова, що несуть на собі відбиток різних функціональних та експресивних стилів. Напр.: *химерити, репрезентувати, пропозиція, класно, анічогісінько*»

Табу – «(з полінезійських мов ta – виділяти, відзначати і pu – зовсім, цілком, tapu (tabu) – зовсім виділений) – заборона вживання певних слів (лайливих, вульгарних, нецензурних), зумовлена культурними, етичними, моральними чинниками. Звичайно Т. замінюються евфемізмами» [Єрмоленко. – УМ. – С. 181].

Теорія ієрархії мовних рівнів – «теорія французького мовознавця Еміля Бенвеніста, згідно з якою мовні одиниці планом вираження спираються на нижчий рівень, а планом змісту входять до вищого рівня» [Кочерган. – ОЗМ. – С. 382]

Територіальні діалектизми. Див. **лексичні діалектизми, етнографічні діалектизми (етнографізми)** та **семантичні діалектизми.**

Термін – «(лат. terminus – рубіж, межа) – слово або словосполучення, що позначає поняття певної галузі науки, техніки тощо. Основними ознаками Т. є: системність; наявність дефініції; тенденція до однозначності в межах свого термінологічного поля…; стилістична нейтральність; точність семантики,

висока інформативність» [Симоненко. – УМЕ. – С. 629].

Термінологізація – «перетворення на термін певної лексичної одиниці (слова, словосполучення) літературної мови. Пор.: *сила* і *сила струму*, *ґрати* і *кристалічні ґрати*» [МФЕ. – С. 410].

Результат термінологізації – «мовні одиниці, лексико-семантична структура яких має вихідне загальновживане значення і похідне – термінологічне. Це слова на зразок *башта*: 1) висока і вузька споруда багатогранної або круглої форми, що будується окремо або становить частину будівлі; вежа; 2) військ. – верхня обертова частина корпусу танка або броньованого автомобіля; вишка на судні, в якій містяться гармати й кулемети» [Панько. – С. 201]. Антонім: **детермінологізація**.

Термінологічний словник – «різновид лінгвістичного словника, в якому подано термінологію галузі (чи кількох галузей) знань.

Фразеологізм (фразеологічна одиниця, фразеологічний зворот, фразема) – «нарізно оформлений, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, який своїм виникненням і функціонуванням зобов'язаний фраземотворчій взаємодії одиниць лексичного, морфологічного та синтаксичного рівнів. Напр., *лебедина пісня* 'останній вияв таланту'»

Фразеологічні антоніми – «це щонайменше дві ФО однієї смислової і логічної сутності з протилежним значенням. Вони позначають одне й те саме явище в різних аспектах, не заперечуючи його, а вказуючи на протилежність дії чи відмінності в якісній оцінці: …*будуть (вийдуть) люди (з кого) – не буде пуття (з кого)*» [Ужченко. – ФСУМ. – С. 114].

Фразеологічні вирази – «стійкі за складом і вживанням фразеологічні звороти, які не тільки семантично подільні, але й повністю складаються зі слів з вільним значенням. Серед них розрізняються вирази комунікативного характеру (*вовків боятися – у ліс не ходити*) й номінативного (*трудові успіхи*)» [Ужченко. – ФСУМ. – С. 124].

Стійкі одиниці такого типу «…не виступають семантичним еквівалентом окремого слова (…*за моє жито ще мене й бито; що легко нажить – з дому*

біжить)» [СУЛМ ЛФп. – С. 136].

Фразеологічні єдності – ідіоми, «узагальнено-цілісне значення яких мотивується наявністю в мові вільносинтаксичних омонімів: *права рука* (чия) ‘найближчий помічник і соратник’, *розв’язати руки* (кому) ‘дати волю діям, звільнитися від залежності, обмежень у чому-небудь’» [Алефіренко. – УМЕ. – С. 709].

Фразеологічні зрощення – ідіоми, «значення яких з погляду сучасної мови зовсім не мотивуються, не випливають із суми значень слів-компонентів: *байдики бити* ‘ледарювати’, *показати, де раки зимують* (кому) ‘провчити, покарати’». «Серед … основних ознак [фразеологічнихзрощень] виділяють універсальні (загальномовні) й специфічні. До перших належать відтворюваність і стабільність компонентного складу, до других – семантичне перетворення фраземотворчих компонентів, смислова цілісність та експресивно-емоційний характер фразеологічної семантики. Одним з головних наслідків цих перетворень є цілісне значення Ф.» [Алефіренко. – УМЕ. – С. 709].

Фразеологічні омоніми – «фразеологічні одиниці, які повністю збігаються за компонентним складом, але не мають нічого спільного у значенні: *пускати півня* – означає «підпалити щось…», а також може мати значення «писнути, співаючи чи говорячи»; *дати волю рукам* – «побити когось» та інше значення – «обнімати кого-небудь»

АБРЕВІАТУРА – скорочене складне слово, утворене з початкових звуків, назв початкових літер чи початкових частин слів, на основі яких твориться скорочення. Розрізняють **ініціальні (буквені і звукові)** абревіатури, утворені з назв початкових літер: *ТСН, БАМ*; **змішані, буквено-звукові**: *ДТСААФ*; абревіатури, уворені поєднанням частини слова з початковими звуками або назвами початкових літер частин слів: *КамАЗ, райвно*; абревіатури, утворені поєднанням початкових частин слів: *військкор, юннат*; абревіатури, утворені поєднанням початкової (-их) частини (частин) слова з повним словом: *зарплата, санепідстанція*; абревіатури, утворені поєднанням початкової

частини слова з початком і кінцем або тільки кінцем другого слова: *військкомат, мопед*; абревіатури, утворені поєднанням початкової частини першого слова повної назви з формою непрямого відмінка другого слова: *завскладом, комроти.*

АБРЕВІАЦІЯ – спосіб творення складноскорочених слів (абревіатур) на основі словосполучень. Таким способом утворюються тільки іменники.

АДВЕРБІАЛІЗАЦІЯ – перехід слів з інших частин мови в прислівники. Найчастіше в українській мові адвербіалізуються іменники в непрямих відмінках (без прийменників і з прийменниками) і прикметники: *бігом, кругом, напам'ять, до вподоби.*

АД'ЄКТИВАЦІЯ – перехід слів з інших частин мови в прикметники. Найчастіше переходять у прикметники дієприкметники: *стояча вода, колюча шипшина, сіяне борошно, сушені яблука.* При переході в розряд прикметників дієприкметник втрачає дієслівні значення виду, часу, виражає статичну ознаку предмета, втрачає здатність керувати формами непрямих відмінків іменників і визначатися словами з обставинним значенням. Окремі прикметники дієприкметникового походження утворюють ступені порівняння: *болючий – болючіший, найболючіший.* Ад'єктивовані прикметники можуть відрізнятися від дієприкметників місцем наголосу *в**а**рений, п**е**чений* (дієприкметники), *вар**е**ний, печ**е**ний* (прикметники).

До розряду прикметників можуть переходити порядкові числівники, деякі займенники: ***Першим** учнем у класі став Грицько; Платня **нічого** – краща, ніж по інших сторонах.*

АЛОМОРФИ – морфи тотожні за значенням, спільні за походженням, але різні фонемним складом, що зумовлено їхньою позицією в слові чи сусіднім морфом у цілому як носієм певного значення: *рук-, руч-, руц- (рука, рученька, руці).*

АНТОНІМІЯ МОРФЕМ – здатність морфем вступати в антонімічні відношення: ***ви**йти – **за**йти, нос**ик** – нос**ище**.*

АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ СЛОВОТВОРУ – **морфологічний** (передбачає

вивчення словотворчих морфем, що входять у склад похідних слів, оскільки вони одночасно вказують на певні морфологічні ознаки слова), **ономасіологічний** (спирається на необхідність вивчення семантики похідного слова), **структурний** (виявляє встановлення структурної відповідності між твірним і похідним словами).

АФІКС – загальна назва всіх морфем, крім кореня, службова морфема, що є носієм додаткового словотвірного або граматичного значення і належить до факультативних (не обов'язкових) у слові. Термін *афікс* є родовим щодо таких видових понять, як *префікс, суфікс, закінчення, постфікс, інтерфікс.*

АФІКСАЛЬНА ОСНОВА – основа слова, яка має афіксальні морфеми: ***над***зем***н***ий, ***пра***давн***і***й.

АФІКСАЛЬНІ СПОСОБИ СЛОВОТВОРЕННЯ – способи творення слів з допомогою афіксів. До афіксальних належать суфіксальний, префіксальний, суфіксально-префіксальний, постфіксальний, флективний способи.

АФІКСОЇДИ – це морфеми перехідного типу, які займають проміжне місце між кореневими та афіксальними морфемами. Див. префіксоїди, суфіксоїди.

БЕЗАФІКСНЕ СЛОВОТВОРЕННЯ (НУЛЬСУФІКСАЦІЯ) – творення слів без участі афіксів, шляхом усічення твірної основи: *перехід, молодь.*

БЕЗАФІКСНІ СЛОВА – слова, які мають тільки кореневу морфему (незмінні слова, службові частини мови, первинні прислівники): *какаду, хакі, тут, над*.

ВАЛЕНТНІСТЬ МОРФЕМ – властивість морфем поєднуватися з певними мовними елементами для творення слів. У лінгвістиці розрізняють семантичну валентність (сполучуваність морфем з урахуванням їх лексичного значення: *диплом-ник*), примусову валентність (сполучуваність твірної основи (кореневої морфеми) тільки з конкретною афіксальною морфемою: *глибоч-інь*), вільна валентність (сполучуваність твірної основи (кореневої морфеми) з кількома синонімічними або варіантними афіксальними морфемами: *ліс-н-ий, ліс-ов-ий, ліс-ок, про-ліс-ок*).

ВАРІАНТИ МОРФЕМИ (ДУБЛЕТИ) – різновиди морфем, тотожні за значенням, які мають спільне походження, відрізняються фонемним складом і можуть взаємно замінювати одна одну. Варіанти морфеми поділяються на повні (вільно варіюються в оточенні будь-яких морфів: *на широк**ому (ім)** полі*) та часткові (замінюються в оточенні тільки частини морфів: *довір**а, довір'я*** (*й+а*)).

ВІЛЬНА МОРФЕМА – це така коренева морфема, що може або самостійно, або у сполуці з флексією вживатися як окреме самостійне непохідне (з позицій словотворення) слово: ***весн**а, **ліс**.*

ВІЛЬНА ОСНОВА – основа слова, яка має вільну кореневу морфему (див. вільна/зв'язана морфема).

ГЕТЕРОГЕННІ АФІКСИ – афікси, за допомогою яких слово змінює частиномовну належність: *тихий – тих-**о**.*

ГОМОГЕННІ АФІКСИ – афікси, при додаванні яких, слово не змінює частиномовної належності: *двері – двір-**ник.***

ГРАМАТИЧНА ОСНОВА – морфологічно незмінна частина слова (словоформи), що обов'язково містить корінь (або кілька коренів), повторюється без зміни звукового складу в усіх граматичних формах слова і є носієм його загального лексико-граматичного значення.

ДЕКОРЕЛЯЦІЯ – це зміна характеру і значення морфем і співвідношень їх у слові при збереженні ним первісної кількості і порядку морфем: у формах теперішнього часу дієслів *ходиш, несеш* виділяються особові закінчення *-иш, -еш*, а в давньоруській мові голосні *и, е* входили до складу основи.

ДЕРИВАЦІЯ – процес словотворення.

ЗАКІНЧЕННЯ (ФЛЕКСІЯ) – морфема, що займає кінцеву позицію в змінюваному слові і є засобом творення форм слова: *весел-**ий**, посміхал-**а**-ся, зна-**ють**.*

ЗВ'ЯЗАНА ОСНОВА – основа слова, яка має зв'язаний корінь (див. радиксоїд).

ЗВ'ЯЗАНИЙ КОРІНЬ – див. радиксоїд.

ЗМІННІ СЛОВА – слова, які мають граматичні категорії, що

вираджаються за допомогою різних мовних засобів: *зима, чекають, скошена, високий.*

ІНТЕР'ЄКТИВАЦІЯ – перехід слів з інших частин мови у вигуки: *Матінко! Лелечко!*

ІНТЕРФІКС – міжморфемна прокладка, яка відіграє в структурі слова з'єднувальну функцію: *лис**о**степ, шосе**й**ний, депо**в**ець*.

ІНТЕРФІКСАЦІЯ – поєднання морфем у слові за допомогою інтерфікса: *лис**о**степ, земл**е**копалка*.

ІСТОРИЧНІ ЗМІНИ В МОРФЕМНІЙ БУДОВІ СЛОВА – див. *спрощення, перерозклад, ускладнення, декореляція.*

КОМПЛЕКСНІ ОДИНИЦІ СЛОВОТВОРУ – див. *словотвірна пара, словотвірний ланцюжок, словотвірний тип, словотвірна парадигма, словотвірне гніздо, словотвірний ряд, словотвірна категорія*.

КОМПОЗИТНА ОСНОВА – основа слова, яка складається з двох і більше кореневих морфем: ***землекопалк**а, **світловодолікуванн**я.*

КОНФІКС (ЦИРКУМФІКС) – афікс, що складається з двох компонентів (біморфема) – префікса і суфікса, одночасно вживаних для утворення нового слова: ***по**дорож**ник**, **по**-перше*.

КОНФІСКАЦІЯ – творення слів за допомогою конфіксів; префіксально-суфіксальний спосіб творення.

КОН'ЮНКЦІОНАЛІЗАЦІЯ – перехід інших частин мови у сполучники шляхом набуття синтаксичних властивостей і категоріального значення сполучника: *Я знаю, **що** ти маєш на меті.*

КОРЕНЕВА МОРФЕМА (КОРІНЬ) – неподільна головна морфема, спільна для всіх споріднених слів, яка є носієм загальної семантичної ідеї цих слів: ***весн**а, **весн**увати, **весн**янка, **весн**яний.*

КОРЕНЕВА ОСНОВА – проста основа, до складу якої входить лише один корінь: *без, на, тут.*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ СЛОВА – використання існуючих у мові слів для називання нових предметів, понять

тощо, переосмислення значення слова: *Донжуан – донжуан, каменяр – Каменяр.*

ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ СЛОВА (ЗРОЩЕННЯ) – утворення нових слів із словосполучень унаслідок зрощення їх компонентів: *горицвіт, запанібрата, натщесерце.*

МОДИФІКАЦІЯ – тип деривації, утворення похідного слова з новим стилістичним відтінком у значенні: *свекруха – свекрушище, тато – татусь.*

МОТИВОВАНЕ СЛОВО (ВИВІДНЕ, ПОХІДНЕ) – слово з вивідною основою, утворене від іншого слова, яке щодо взятого є мотивуючим. Воно завжди включає мотивуючу основу й словотворчий засіб (формант): слово *залізничник* мотивоване словом *залізниця.*

МОРФ – найменша значуща частина, яка виділяється в складі словоформи, конкретний представник морфеми: морфи *гон-, ган-, гін-, жен-, гн* у словах гонити *ганяти, перегін, женуться, гнати.*

МОРФЕМА – найменша неподільна значуща одиниця мови, яка виступає як носій певного лексичного чи граматичного значення слова і регулярно відтворюється відповідно до моделей цієї мови; це узагальнений тип конкретних різновидів морфів.

МОРФЕМІКА – розділ мовознавства, який вивчає морфемну структуру слова. У колі уваги морфеміки – вичленування морфем, їх класифікація і структура, особливості морфемних стиків, а також типи морфемосполучень та різні процеси спрощення і перерозподілу в складі морфем; сукупність морфем, наявних у мові.

МОРФЕМНА ОСНОВА СЛОВА – частина змінюваного слова без закінчення: ***доброт****-а,* ***спати****,* ***весел****-ять-****ся.***

МОРФОЛОГІЧНІ СПОСОБИ ТВОРЕННЯ СЛІВ – див. *суфіксальний, префіксальний, суфіксально-префіксальний, безафіксний, постфіксальний* та ін.

МОРФОЛОГО-СИНТАКСИЧНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ СЛІВ (КОНВЕРСІЯ) – виникнення нового слова внаслідок переходу слова чи певної його форми з однієї частини мови в іншу: *знайомий, учителька, удень.* Див.

субстантивація, ад'єктивація, адвербіалізація, прономіналізація, нумералізація, інтер'єктивація, партикуляція, препозиціоналізація, кон'юнкціоналізація.

МОР ФОНЕМА – дві або більше фонем, які чергуються в аломорфах однієї і тієї ж морфеми відповідно до морфологічної структури мови: *рі**к** – рі**ч**ний, кр**о**в – кр**и**вавий.*

МОРФОНОЛОГІЧНІ ЯВИЩА – див. чергування, усічення, інтерфіксація, накладання (суміщення), наголос.

МОРФОНОЛОГІЯ – розділ науки про мову, в якому вивчається фонема як елемент побудови морфем і словоформ. Це вчення про фонемну комбінаторику морфем, про використання фонологічних протиставлень для вираження тих чи інших морфологічних відмінностей про зв'язок фонології і морфології.

МОРФОТАКТИКА – правила формальної, семантичної та стилістичної сполучуваності морфем.

МУТАЦІЯ – тип деривації, утворення похідного з новим лексичним значенням: *дослідити □ дослідник, бандура □ бандурист.*

НАГОЛОС – виділення складу в слові або слова в реченні властивими для певної мови фонетичними засобами (посилення голосу, підвищення тону в поєднанні із збільшенням тривалості звучання).

НАКЛАДАННЯ (СУМІЩЕННЯ) – морфонологічне явище, за якого фонемний склад попередньої морфеми збігається з фонемним складом початку наступної морфеми, а тому їх поєднання супроводжується суміщенням тотожних сегментів: *Смоленськ + -ськ- = смоленський.*

НЕЗМІННІ СЛОВА – слова, які не мають різних граматичних форм словозміни. До них належать службові частини мови (прийменники, сполучники, частки), вигуки, прислівники, дієприслівники, інфінітиви, невідмінювані іменники, невідмінювані прикметники, окремі присвійні займенники, окремі числівники: *в, щоб, не, ой, гарно, сумувавши, співати, таксі, бордо, її, багато.*

НЕКОМПОЗИТНА ОСНОВА – основа слова, яка має тільки одну кореневу морфему: ***сумн-о, гарн**-ий.*

НЕПОХІДНА (НЕМОТИВОВАНА) ОСНОВА – це основа, значення якої є немотивованим, вона складається лише з кореня: ***ліс***, ***вод****-а,* ***жовт****-ий.*

НЕРЕГУЛЯРНА МОТИВАЦІЯ – це така мотивація, при якій члени словотвірної пари розрізняються унікальними словотворчими засобами: *піп* *поп**ад**я, банк* ***ва****-банк.*

НЕСУЦІЛЬНА (ПЕРЕРВАНА) ОСНОВА – основа слова, яка перервана закінченням: ***переглядаються, налякалася.***

НУЛЬОВА МОРФЕМА – афікс, що не має матеріального вираження (флексія, суфікс), але є показником похідності слова або граматичної форми, носієм словотвірного та граматичного значення: *сад*-0, *пішохід*-0-0, *заяв*-0-*а*.

НУМЕРАЛІЗАЦІЯ – перехід слів з інших частин мови в числівники: ***тьма*** *народу,* ***безліч*** *птахів.*

ОКАЗІОНАЛІЗІМ (ІННОВАЦІЯ) – індивідуально-авторське слово, вжите в певному контексті: *лілеління, літатенятонько* (Микола Вінграновський).

ОМОНІМІЯ МОРФЕМ – здатність морфем бути тотожними за звуковою / графічною оболонкою, але різними за значенням: суфікс *-ин-* „одиничність” (*стеблина*), „присвійність” (*материн*).

ОСНОВА СЛОВОЗМІНИ – частина слова без закінчення: ***сонц****-е,* ***весн****-а.*

ОСНОВА ФОРМОТВОРЕННЯ – чпстина слова, яка залишається після відкидання закінчення і формотворчого афікса: ***ходи****-ти.*

ОСНОВОСКЛАДАННЯ – утворення похідного слова за допомогою поєднання двох і більше основ. Розрізняють основоскладання чисте (*кіловат-година*), основоскладання + інтерфіксація (*лісосмуга*), основоскладання + інтерфіксація + суфіксація (*землекопалка*), основоскладання + інтерфіксація + нульсуфіксація (*пішохід*).

ОСНОВОЦЕНТРИЧНА ДЕРИВАТОЛОГІЯ – напрямок дослідження словотвірної системи мови з опертям на твірну основу як типологізувальний чинник.

ПАРТИКУЛЯЦІЯ – перехід інших частин мови в частку: *Вона* ***і*** *не знала, що таке життя...*

ПЕРЕРОЗКЛАД – це історична зміна морфемних меж у складі слова, такий мовний процес, в результаті якого в похідному слові змінюються межі між твірною основою і словотворчим афіксом внаслідок переходу звукового елемента однієї морфеми до сусідньої морфеми: від суфікса *-ик-* утворилися суфікси *-ник-, -льник, -ільник-*.

ПОДІЛЬНІСТЬ ОСНОВИ – здатність членуватися на морфеми: *за-сум-ува-ти, в-ловл-ю-ють.*

ПОЛІМОТИВАЦІЯ (МНОЖИННА МОТИВАЦІЯ) – це мотивація похідного двома і більше похідними: *розвеселити* *розвеселитися, веселитися* *розвеселитися.*

ПОЛІСЕМІЯ МОРФЕМ – наявність в одній морфемі двох і більше пов'язаних між собою значень: суфікс *-ар-* „професія" (*пекар*), „назви людей за діяльністю" (*кобзар*).

ПОСТФІКС – афікс, який стоїть у слові чи в словоформі після кореня, суфікса, флексії. Постфікс приєднується в цілому до слова, залишає систему флексій незмінною, словотворче значеня його – модифікаційне. До таких афіксів в українській мові належать *-ся, -сь, -но, -бо, -то, -таки, -будь, -небудь, -те: зоглядати**ся**, глянь-**бо**, заходь**те**, що**сь**, що-**небудь**.*

ПОСТФІКСАЛЬНИЙ СПОСІБ СЛОВОТВОРЕННЯ – утворення нових слів за допомогою постфікса: *хитати* *хитати**сь**, скажи* *скажи-**но**.*

ПОХІДНА ОСНОВА – це основа, що має обов'язкові компоненти (твірну основу та афікс). Її значення мотивується значенням цієї твірної основи: ***жовт-ень, по-перш-е.***

ПОХІДНЕ СЛОВО (ДЕРИВАТ) – це слово, утворене від іншого слова за допомогою тих чи інших словотворчих засобів: *село* ***сільський,*** *тихий* ***тихо.***

ПРЕПОЗИЦІОНАЛІЗАЦІЯ – перехід інших частин мови в прийменник: ***вздовж*** *дороги,* ***поруч*** *мене.*

ПРЕФІКС – це морфема, що стоїть перед коренем (безпосередньо чи перед іншим префіксом) і служить для творення нових слів чи граматичних

форм слова: ***пра****-мова,* ***су****-цвіття*.

ПРЕФІКСАЛЬНИЙ СПОСІБ СЛОВОТВОРЕННЯ – утворення нових слів або граматичних форм слова за допомогою префіксів: *йти* ***за****йти, воля* ***не****воля.*

ПРЕФІКСАЛЬНО-СУФІКСАЛЬНИЙ (КОНФІКСАЛЬНИЙ) СПОСІБ СЛОВОТВОРЕННЯ – утворення нових слів за допомогою префікса і суфікса: *наш* ***по****-наш****ому****, батьківський* ***по****-батьківськ****и****.*

ПРЕФІКСАЛЬНО-СУФІКСАЛЬНО-ПОСТФІКСАЛЬНИЙ СПОСІБ СЛОВОТВОРЕННЯ – утворення нових слів за допомогою префікса, суфікса і постфікса: *жах* ***ужах****нутися*.

ПРЕФІКСАЦІЯ – творення нових слів або граматичних форм слова за допомогою префіксів. Префіксація – досить продуктивний спосіб творення дієслів. В іменниках і прикметниках цей спосіб розвинений менше.

ПРЕФІКСОЇД – коренева морфема, що вживається для творення нових слів, виступаючи в ролі словотворчого префікса: ***пів****коло,* ***напів****темрява.*

ПРОНОМІНАЛІЗАЦІЯ – перехід слів з інших частин мови в займенники внаслідок втрати чи послаблення їхнього лексичного значення і набуття узагальненого вказівного значення.

У такому значенні можуть вживатися іменники (*діло було зимою*), прикметники (*Семенові вчувалась певна мелодія*), числівник *один* (*в одній долині, під горою, і високий явір зеленів*).

РАДИКСОЇД (ЗВ'ЯЗАНИЙ КОРІНЬ) – корінь, який відомий лише в поєднанні з афіксами (термін О.О. Реформатського): *за****мик****ати,* ***замок****,* *за****мк****нути.*

РЕДЕРИВАЦІЯ (зворотне словотворення) – утворення слова не шляхом ускладнення морфологічної будови вивідного слова, не додаванням словотвірних морфем, а спрощенням морфологічної будови слова. Так, *дояр* утворено від *доярка.*

РЕДУПЛІКАЦІЯ – повне чи часткове повторення словотворчого афікса, кореня, основи слова або цілого слова як спосіб утворення слів, описових форм

чи фразеологічних одиниць: *ген-ген, сила-силенна, кінець кінцем.*

СИНОНІМІЯ МОРФЕМ – збіг за основним значенням морфем: префіксів (***з'***єднувати – ***по***єднувати, ***с***покій - ***су***покій), суфіксів (*горб**ок** – горб**ик**, глиб**ина** – глиб**інь***), закінчень (*брат**ові** – брат**у**, шест**и** - шість**ом***).

СЛОВОСКЛАДАННЯ – один із способів морфологічного словотворення, при якому нове слово утворюється шляхом об'єднання в одне ціле двох чи кількох слів: *ліжко-диван, зелений-зелений.*

СЛОВОТВІР (ДЕРИВАТОЛОГІЯ) – розділ науки про мову, що вивчає творення нових слів на основі наявних у словниковому складі, які мотивують похідні утворення; це вчення про будову похідних слів, про засоби і способи їх творення. Словотвір встановлює й описує структуру та значення похідних слів, їх складові компоненти, основні засоби й способи деривації, словотвірні моделі, вивчає групування похідних слів у словотвірні ряди і гнізда, з'ясовує принципи побудови й організації словотвірної системи в цілому.

СЛОВОТВІР ДІАХРОНІЧНИЙ (історичний) – вивчає шляхи виникнення похідних слів у різні періоди розвитку мови, їх первісну словотвірну структуру та історичні зміни в ній.

СЛОВОТВІР СИНХРОНІЧНИЙ (описовий) – вивчає систему словотвірних засобів на певному етапі розвитку мови, в тому числі і на сучасному.

СЛОВОТВІРНА КАТЕГОРІЯ – це сукупність похідних утворень із спільним загальним словотвірним значенням, яке виражене комплексом словотворчих засобів: *коваль, копач, страйкар*.

СЛОВОТВІРНА МОДЕЛЬ – схема структурної будови дериватів, яким властива спільність частин мови твірних і тотожність афікса: *заявити* *заява, носити* *ноша.* У лінгвістиці розрізняють такі словотвірні моделі: продуктивні (за їх зразком активно творяться нові слова у певний момент розвитку мови), непродуктивні (за їх зразком майже не утворюються нові похідні слова), регулярні (за їх зразком утворюються довгі ряди похідних), нерегулярні (за їх зразком не поповнюється ряд похідних новими утвореннями).

СЛОВОТВІРНА МОТИВАЦІЯ – відношення між двома однокореневими словами, значення одного з яких або визначається через значення інших (*стіл* *столик*, тобто „маленький стіл”, *працювати* *працівник*, тобто „той, хто працює”), або тотожне значенню іншого в усіх компонентах, крім граматичного значення частини мови (*ходити* *хід, тихий* *тихо*).

СЛОВОТВІРНА ПАРА – це мінімальний бінарний ланцюжок, який складається з твірного й похідного слів і є ланкою розширеного словотвірного ланцюжка, наприклад, *студент* *студентський.*

СЛОВОТВІРНА ПАРАДИГМА – це сукупність похідних, які мають одну твірну основу і знаходяться на одному ступені словотворення:

конячий

кінь *кінський*

коник.

СЛОВОТВІРНА СИСТЕМА – сукупність взаємозв’язаних одиниць словотвору певної мови, які функціонують на її синхронному зрізі.

СЛОВОТВІРНЕ ГНІЗДО – це вся сукупність однокореневих слів, упорядкована відношеннями похідності:

грація *граціозний* *граціозно*

граціозність.

СЛОВОТВІРНИЙ ЛАНЦЮЖОК – це ряд спільнокореневих слів, організованих за принципом послідовної похідності від вихідної ланки до кінцевої: *газ* *газувати* *загазувати* *загазований* *загазованість.*

СЛОВОТВІРНИЙ РЯД – це ряд однотипно побудованих слів з одним і тим же формантом і лексично різними мотиваторами: *різати* *різник, служити* *служник.*

СЛОВОТВІРНИЙ ТИП – це формально-семантична схема побудови похідних слів певного способу словотворення, мотивованих словами тої чи іншої частини мови, які мають одне й те саме словотвірне значення: *піаніст, арфіст, баяніст.*

СЛОВОТВОРЕННЯ – це процес, механізм, система і результат творення

вторинних (похідних) слів, що перебувають між собою у типових структурно-семантичних зв'язках.

СЛОВОТВІРНЕ (деривaційне) ЗНАЧЕННЯ – значення похідних слів, яке встановлюється на базі семантичного зіставлення похідних та твірних і є спільним для слів цього типу: похідні *яблунька, берізка, дубок* виражають словотвірне значення „демінутивність".

СПОСОБИ СЛОВОТВОРЕННЯ – структурно різні шляхи й прийоми творення нових слів на базі словотворчих ресурсів конкретної мови. Див. *морфологічні способи словотворення, лексико-семантичний, лексико-синтаксичний, морфолого-синтаксичний способи творення слів*.

СПРОЩЕННЯ – це зміна в морфемній структурі слова, внаслідок якої у процесі розвитку мови похідна основа, що мала в своєму складі афікси, перетворюється на непохідну, кореневу: слово *засіб* пішло від займенникової основи *соб-і.*

СУБСТАНТИВАЦІЯ – перехід слів з інших частин мови до класу іменників (***вартовий*** *ходив,* ***визволені*** *не забувають*).

Розрізняють **повну** субстантивацію (коли слова з інших частин мови остаточно перейшли в розряд іменників: *вожатий, пальне, лісничий, набережна*) і **неповну** (коли слово вживається і в значенні іменника, і в значенні тієї частини мови, до якої належало до субстантивації: *операційна, минуле*).

Субстантивація – це продуктивний спосіб утворення іменників головним чином від прикметників і дієприкметників. Субстантиви зберігають той тип словозміни, що властивий частині мови, від якої вони утворилися.

СУПЛЕТИВНА ОСНОВА – основа слова, утворена способом суплетивізму (утворення граматичних форм одного й того самого слова від різних коренів або основ): *гарно – краще, ловити – піймати, він – його.*

СУФІКС – це морфема, що виступає у слові після кореня (безпосередньо чи після іншого суфікса) й утворює нові слова чи граматичні форми: *міст-**ок**, їс-**ти**, добр-**еньк**-ий.*

СУФІКСАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ – з'єднувальний матеріал між коренем і суфіксом, який виконує у слові суто структурну (будівельну) роль: *індивід –**у**-ум, схем-**ат**-изм.*

СУФІКСАЦІЯ – творення нових слів або граматичних форм шляхом приєднання суфіксів до кореня чи основи слова. Особливо широко розвинене суфіксальне творення іменників і прикметників.

СУФІКСОЇД – коренева морфема, що виступає в ролі словотворчого суфікса: *сталев**ар**, землем**ір**.*

СУЦІЛЬНА (НЕПЕРЕРВАНА) ОСНОВА – морфемна основа солова, яку не перериває закінчення: ***земленепроникн**ий, **жив**уть.*

ТВІРНА БАЗА ПОХІДНОГО СЛОВА (словотвірна база або мотивувальний компонент) – це найчастіше слово, рідше – словосполучення, прийменниково-відмінкові форми чи фразеологізми, які формують семантичну основу похідного слова: *весна весняний, між горами міжгір'я, точити баляндраси баляндрасити, карі очі карооки*й.

ТВІРНА ОСНОВА – основа, що є базою для нового вивідного слова. Вона може бути похідною і непохідною: ***сон сонний сонно.***

ТРАНСПОЗИЦІЙНІ ВІДНОШЕННЯ – при транспозиції твірного в похідне лексичне значення залишається незмінним, але вивідне слово переходить в іншу частину мови, набуваючи нових категоріальних і граматичних ознак: *мовчати – мовчання, величний – величність*.

ФЛЕКСІЯ (ЗАКІНЧЕННЯ) – див. закінчення.

ФЛЕКТИВНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ – утворення нових слів за допомогою матеріально вираженої флексії: *кум – кум**а**, золото – золот**ий.*** У таких похідних флексія є засобом вираження словотвірного і граматичного значень.

ФОРМАНТ – семантичний, структурний, структурно-семантичний чи інший елемент похідного слова, за допомогою якого воно утворилося і яким відрізняється від твірного: *ліс лісок, дід **пра**дід, перший **по**-перше.*

ФОРМОТВОРЧІ АФІКСИ – службові морфеми, за допомогою яких

утворюється граматична форма слова: ***ви**копати, весел**іш**ий.*

ФУЗІЯ – злиття морфем, яке супроводжується зміною морфемного складу слова: *Одес-ськ-ий* *Одеський, мінерал-о-логія* *мінералогія.*

УНІФІКС – різновид одиничних (унікальних) зв'язаних морфем, подібних до афіксів. Розрізняють суфіксальні (*мудр**агель**, гуль**вісa***) та префіксальні уніфікси (***пер**гідроль, **ва**-банк*).

ЧЕРГУВАННЯ – закономірна взаємозаміна звуків в одній і тій самій морфемі в різних словоформах або словах: *ло**в**ити – ло**вл**ю, нога – ні**ж**енька - но**зі**.*

УНІВЕРБАЦІЯ – явище вторинної номінації, що пов'язане з перетворенням дієслівного стійкого найменування в синонімічне, здебільшого стилістично марковане, слово-універб. Утворене похідне мотивується повною назвою, є тотожним їй за значенням (або відрізняється лише стилістичним забарвленням), але відмінне за формою: *залікова книжка – заліковка, мобільний телефон – мобільник.*

УСКЛАДНЕННЯ – один із видів історичної зміни морфологічної будови слова: перетворення раніше невивідної основи на вивідну. Так, польське слово *flaszka* було запозичене як *фляжка* (слово з невивідною основою), але за аналогією до слів *книга – книжка, нога – ніжка* стало

Актуальне членування речення – поділ речення на дві частини залежно від комунікативного спрямування та інформативної мети висловлення: тему (дане, основне, відоме) і рему (нове, ядро, повідомлюване).

Асемантичні сполучники – це сполучники, позбавлені власного значення, напр., сполучники підрядності *як, мов, щоб* тощо, які можуть приєднувати різні види підрядних речень.

Безсполучникове складне речення з однотипними (однорідними) частинами – речення, співвідносні з складносурядними, виражають одночасність, послідовність, зіставлення чи протиставлення: *Світає, край неба палає… (Т. Шевченко).*

Безсполучникове складне речення з різнотипними (неоднорідними)

частинами – речення, співвідносні з складнопідрядними реченнями: *Я вірю: з каменя виростуть квіти (А. Малишко).*

Валентність – здатність слова вступати у зв'язки з іншими словами і залежить від семантичних і граматичних його властивостей: *малюю (що?) картину (чим?) пензлем.*

Вокативні речення – речення-звертання, які за своєю структурою збігаються із непоширеними звертаннями, але змістом багатші від нього, бо виражають якісь почуття, що ними супроводжується звертання до особи: *Ех, голубе, голубе…*

Ґенітивне речення – односкладне речення, головний член в яких виражається родовим відмінком, що передає не тільки значення наявності предметів, а й вказує на його кількісну ознаку: *А квітів!*

Детермінант – це другорядний член речення (обставина), що конкретизує висловлення; автономний семантичний поширювач речення, зумовлений комунікативними потребами.

Еліптичне речення – різновид неповних речень, де уявлення про неназваний член речення або його частину встановлюється з їх власного змісту або будови, тобто речення є структурно неповні (найчастіше з пропущеним присудком), але семантично повні: *В траві зеленій яблука червоні.*

Звертання – інтонаційно виділений компонент речення, що називає істоту чи персоніфікований предмет, яким адресоване мовлення: *Чом ти, березо, така тужлива? (Л. Українка).*

Іменний складений присудок – присудок, у якому лексичне значення виражається іменною частиною, а граматичне − зв'язкою.

Інфінітивне речення – односкладне речення, де головний член виражений незалежним інфінітивом: *Слухати команду!*

Керування – спосіб підрядного зв'язку, при якому головне слово вимагає від залежного певної відмінкової форми (з прийменником чи без нього).

Модальність – семантична категорія, що виражає відношення змісту висловлення до дійсності або суб'єктивну оцінку сказаного. Виділяють

об’єктивну модальність, що властива будь-якому реченню і звичайно передається способом дієслова; і суб’єктивну модальність, яка нашаровується на основну і найважливішим засобом вираження якої є вставні слова.

Неповне речення – речення, у якому відсутній один або кілька членів речення, що найчастіше відновлюються з контексту чи ситуації (відповідно розрізняють контекстуально та ситуативно неповні речення).

Непоширене речення – речення, у якому наявні лише головні члени речення.

Непряма мова – чужа мова, введена в авторський текст як мова автора.

Нечленоване речення (слово-речення) – структурно нечленована синтаксична одиниця, що виражається частками, вигуками, модальними словами: *Оввa який1 Геть!*

Номінативне (називне) речення – односкладне речення, головний член якого виражається іменником (зрідка особовим займенником, числівником) у називному відмінку; субстантивованими словами або кількісно-іменним словосполученням із стрижневим словом у формі називного відмінка.

Однорідні члени речення – члени речення, що перебувають в однакових синтаксичних відношеннях з одним із членів речення і поєднуються між собою сурядним зв’язком.

Односкладне безособове речення – речення, головний член якого називає дію або стан, незалежні від активного діяча: *Світає. Мене морозить. Нема спокою.*

Односкладне неозначено-особове речення – речення, головний член якого виражений дієсловом третьої особи множини теперішнього чи майбутнього часу або ж формою множини минулого часу і називає дію, здійснювану неозначеними особами: *Шукають клопоту. Понасівали квітів*.

Односкладне означено-особове речення – речення, головний член якого виражений дієсловом дійсного способу першої або другої особи однини чи множини теперішнього або майбутнього часу, а також наказового способу і вказує особовим закінченням на означену особу-виконавця: *Лечу. Читай*

виразно!

Односкладне узагальнено-особове речення – речення, головний член якого виражається найчастіше дієсловом другої особи однини теперішнього чи майбутнього часу дійсного способу або наказового способу, а означувана ним дія мислиться узагальнено, як така, що характерна для будь-якої особи: *Хочеш їсти калачі – не сиди на печі.*

Період – складне, переважно багатокомпонентне чи просте ускладнене речення, якому властива цілісність теми, повнота змісту і яке характеризується чітким інтонаційним поділом на дві частини – засновок і висновок. Перша частина вимовляється з поступовим наростаючим підвищенням голосу. Кінець засновку характеризується найбільшим підвищенням голосу. Після паузи зі спадною інтонацією вимовляється висновок.

Підмет – головний член двоскладного речення, який, указуючи на носія ознаки, перебуває в предикативному зв'язку з іншим головним членом (присудком).

Підрядність – синтаксичний зв'язок, який вказує на граматичне підпорядкування одного компонента іншому в реченні чи словосполученні: *день (який?) сонячний; Блажен (хто?), хто віpує.*

Повне речення – речення, у якому наявні всі необхідні для розуміння змісту члени речення.

Поширене речення – речення, у якому, крім головних, наявні другорядні члени речення: *Реве та стогне Дніпр широкий (Т. Шевченко).*

Предикативність – комплексна синтаксична категорія, що виражає співвіднесеність повідомлення з дійсністю і формує речення як комунікативну одиницю.

Прилягання – спосіб підрядного зв'язку, за якого головне слово не вимагає від залежного певних граматичних форм, а поєднується лише за змістом: *прохання прийти, читання вголос, ідуть підстрибуючи.*

Присудок – головний член двоскладного речення, який, указуючи на модально-часову характеристику носія предикативної ознаки, перебуває в

предикативному зв’язку з підметом.

Пряма мова – дослівно відтворений чужий вислів, у якому збережено його лексичні, синтаксичні та інтонаційні особливості: *І тихо-тихесенько я промовляла: „Сон літньої ночі, мені тебе жаль” (Л. Українка).*

Пунктуація – система правил про вживання на письмі розділових знаків; розділ мовознавства про використання розділових знаків.

Речення – основна комунікативна одиниця, яка оформлюється за законами певної мови і є відносно завершеною одиницею спілкування і вираження думки.

Синтаксис – розділ граматики, що вивчає систему синтаксичних одиниць і правила їх функціонування.

Складнопідрядне речення з неоднорідною супідрядністю – конструкція, у якій підрядні частини різного типу пояснюють головну в цілому (одночленна неоднорідна супідрядність) чи підрядні частини будь-яких типів пояснюють різні члени головної частини (різночленна неоднорідна супідрядність).

Складнопідрядне речення з однорідною супідрядністю – конструкція, у якій всі підрядні частини однаково пояснюють головну частину в цілому або якийсь один її член речення.

Складнопідрядне речення з послідовною підрядністю – конструкція, у якій перша підрядна пояснює головну, друга – першу, третя – другу і т. д.

Складнопідрядне речення нерозчленованої структури – речення, підрядна частина якого стосується одного слова (словосполучення) в головній частині і приєднується до неї за допомогою асемантичних сполучників і сполучних слів.

Складнопідрядне речення розчленованої структури – речення, підрядна частина якого відноситься до головної частини в цілому і приєднується до неї семантичними сполучниками і сполучними словами.

Стверджувальне речення – речення, в якому стверджується те, що висловлюється про предмет мовлення: *Поет – це медіум історії (Л. Костенко).*

Текст – повідомлення, яке складається з кількох чи багатьох речень, характеризується змістовою і структурною завершеністю і певним ставленням автора до змісту сказаного.

Узгодження – спосіб підрядного зв'язку, за якого форми залежного компонента зумовлюються граматичними формами головного слова. Розрізняють повне (*синій вечір*) і неповне (*дівчина-інженер*) узгодження.

Член речення – мінімальна синтаксична одиниця, що виконує у реченні формально-синтаксичні функції і виражається повнозначними словами або сполуками слів. Виділяють головні (підмет, присудок) і другорядні (додаток, обставина, означення) члени речення.

Аломорф – це морф певної морфеми, зовнішня несхожість якого порівняно з іншими морфами тієї самої морфеми зумовлена фонемним складом сусідніх морфів, тобто позицією у слові; це морфи певної морфеми, що зазнали фонетичної модифікації, зумовленої граматичною позицією у слові.

Афікс – морфема, що є носієм додаткового словотвірного або граматичного значення і належить до службових і необов'язкових морфем у слові.

Афіксоїд – це проміжна афіксоподібна морфема, що є частиною складного або складноскороченого слова, здебільшого співвідносною з основою чи коренем, яка повторюється з тим самим значенням у багатьох словах, наближаючись за словотвірними функціями до афіксів.

Валентність морфеми – це здатність морфеми поєднуватися з певною сукупністю спів мірних одиниць морфемної підсистеми мови.

Валентність морфем семантична – це вибір сполучуваних морфем з урахуванням їх лексичного значення.

Валентність морфем формальна – це залучення твірних морфів для деривації похідних через структурні засоби рзом із чергуванням фонем.

Варіанти морфеми – це морфи, які об'єднуються в одну морфему і характеризуються такими ознаками: мають тотожне значення; мають різне фонетичне оформлення; знаходяться в одній граматичній позиції; можуть взаємозамінюватися, не змінюючи значення слова.

Деривація лексична – це таке словотворення, при якому лексичне значення похідного відмінне від лексичного значення твірного.

Деривація синтаксична – це таке словотворення, при якому твірна база і похідне належать до різних частин мови, а їх лексичні значення збігаються.

Інтерфікс – беззначеннєва сполучна морфема у слові.

Інтерфіксація – це таке морфонологічне явище, при якому на морфемному шві з'являється асемантична прокладка.

Конфікс – афікс, що має єдине неподільне значення, але складається з двох частин, які розташовані перед коренем і після нього.

Корінь – ядерний компонент морфемної будови слова, що є носієм лексичного значення, повторюється у всіх граматичних формах слова і споріднених із ним словах.

Морф – це конкретний репрезентант морфеми у конкретному слові, вияв морфеми, її видозміни, різновиди, які зустрічаються у складі певної словоформи.

Морфема – елементарна мінімальна одиниця мови, що має значення, неподільна за формою у межах одного слова, але подільна за семантикою.

Морфема деривaційна – це така морфема, основна функція якої полягає у творенні нового (похідного) слова.

Морфема модифікаційна – морфема, яка доповнює, уточнює, тобто частково змінює значення твірного, зокрема вона вносить у його семантику інформацію, що стосується певних об'єктивних ознак предмета чи інтенсивності ознаки.

Морфема мутаційна – морфема, яка вносить зовсім нову інформацію в значення твірного, формуючи нові поняття.

Морфема нульова – це афікс, що не має вираженого показника граматичного або словотвірного значення, який в інших таких випадках передається вираженими за допомогою звука чи звукосполуки афіксальними морфемами.

Морфема сегментна – це морфема, яку можна виділити внаслідок поділу (сегментації) мовленнєвого потоку.

Морфема суперсегментна – це така морфема, що не виділяється в потоці

мовлення, а існує лише в ньому, „накладаючись” на кілька сегментних морфем.

Морфема транспозиційна – це морфема, яка виконує синтаксичну функцію, тобто переводить твірне слово у розряд синтаксичних дериватів.

Морфема формотворча – це афікс, за допомогою якого утворюються форми того самого слова зі збереженням його лексичного значення, але із додаванням нових граматичних значень (наприклад, виду, ступеня порівняння тощо).

Морфеміка − розділ науки про мову, що вивчає морфемну структуру слова; морфемна підсистема мови, сукупність морфем мови.

Морфемна будова (склад) слова – це сукупність значущих частин, що виділяються у слові.

Морфонема – це звуки (фонеми), які групуються в морфах однієї і тієї ж морфеми, утворюючи фонемний ряд.

Морфонологія – підрозділ морфеміки, що досліджує звукові зміни в морфемах, зумовлені їх умовами взаємопристосування при об’єднанні в лінійному ряді.

Морфонологічна модель – це формальна схема побудови похідних слів того чи іншого словотвірного типу, які характеризуються наявністю чи відсутністю морфонологічного явища.

Морфонологічна позиція – це комбінаторний процес поєднання морфем та спричинені цим зміни їх звукового оформлення.

Морфонологічне явище – це явище, яке виникає на морфемному шві як результат взаємопристосування морфем.

Морфотактика – підрозділ морфеміки, що вивчає закономірності поєднання морфем відповідно до їх валентних властивостей.

Накладання (суміщення) – це таке морфонологічне явище, при якому фонемний склад фіналі попередньої морфеми збігається з фонемним складом початку наступної морфеми, а тому процес їх поєднання супроводжується суміщенням тотожних сегментів.

Основа слова – це частина слова без закінчення.

Основа слова вільна – це така, що має у своєму складі вільний корінь.

Основа слова зв'язана – це така, яка включає в себе зв'язаний корінь (*причал*).

Основа слова компактна (суцільна) – це така, яка не розділяється словозмінним афіксом (*бер-у, нес-еш*).

Основа слова некомпактна (перервана) – це основа, структурну цілісність якої порушує словозмінний афікс (*бер-у-сь, нес-еш-ся*).

Основа слова неподільна дорівнює одній морфемі – кореню.

Основа слова непохідна – це основа, значення якої є немотивованим.

Основа слова подільна – основа, що, окрім кореня, має у своєму складі інші нефлективні афікси (суфікси, префікси, конфікси, постфікси).

Основа слова похідна – це основа, утворена від іншої основи за допомогою тих чи інших словотворчих засобів, яка містить в собі як обов'язкові компоненти твірну основу та афікс і значення якої мотивується значенням слова з цією твірною основою.

Основа слова проста – це така, що містить один корінь.

Основа слова складна – така, що має у своєму складі два і більше коренів.

Основа словотворення – це та частина слова, до якої додаються словотворчі афікси.

Основа формотворення – це та частина слова, до якої додаються словозмінні афікси (флексії).

Перерозклад – перерозподіл морфем усередині слова, що веде до іншого, ніж був раніше, поділу слова, до переміщення меж між морфемами внаслідок переходу звукового елемента однієї морфеми до сусідньої морфеми.

Постфікс – службова морфема, що розташована у слові (словоформі) після закінчення і виражає граматичне і (або) словотвірне значення.

Похідне слово – це слово, яке утворене від іншого слова за допомогою тих чи інших словотворчих засобів.

Префікс – службова морфема, що розташована перед коренем або іншим префіксом, приєднується до всього слова, виконує словотворчу і (або)

граматичну функцію.

Словотвір (дериватологія) – 1) це система словотвірної будови мови, яка утворилася за своїми внутрішніми законами протягом усього історичного розвитку мови; 2) розділ науки про мову, що вивчає структуру похідного слова і способи утворення нових слів.

Словотвірна категорія – це сукупність дериватем зі спільним загальним словотвірним значенням, вираженим певним комплексом словотворчих засобів.

Словотвірна мотивація – це відношення між двома однокореневими словами, значення одного з яких або а) визначається через значення іншого, або б) тотожне значенню іншого в усіх своїх компонентах, крім граматичного значення частини мови.

Словотвірна мотивація безпосередня – це мотиваційні відношення двох слів, які відрізняються один від одного тільки одним формантом.

Словотвірна мотивація вихідна – це мотивація даного похідного немотивованим словом.

Словотвірна мотивація невихідна – це мотивація даного похідного слова мотивованим.

Словотвірна мотивація неодинична (множинна) – це мотивація даного похідного слова декількома словами, які відрізняються від похідного рівною кількістю формантів.

Словотвірна мотивація опосередкована – це мотиваційні відношення двох слів, одне з яких відрізняється від другого комплексом афіксів.

Словотвірна парадигма – це сукупність похідних, які мають одну і ту ж твірну основу і знаходяться на одному ступені словотворення.

Словотвірна структура слова – це формально виражена похідність слова, його організація, яка об’єднує в собі різні за функцією частини – формантну і мотиваторну.

Словотвірне гніздо – це вся сукупність однокореневих слів, упорядкована відношенням похідності.

Словотвірний ланцюжок – це ряд спільнокореневих слів, пов’язаних між

собою відношенням послідовної похідності.

Словотвірний ланцюжок бінарний – це словотвірний ланцюжок, що дорівнює словотвірній парі.

Словотвірний ланцюжок кільцевий – це словотвірний ланцюжок, у якому частина мови початкового слова і частина мови кінцевого слова збігаються.

Словотвірний ланцюжок лінійний – це словотвірний ланцюжок, у якому частиномовна належність початкового та кінцевого слова не зігаються.

Словотвірний ланцюжок полінарний – це словотвірний ланцюжок, що включає в себе більш ніж одну словотвірну пару.

Словотвірний тип – це формально-семантична схема побудови похідних слів певного способу словотворення, мотивованих словами тої чи іншої частини мови, які мають одне й те саме словотвірне значення.

Словотвірний тип нетранспозиційний – це такий, у якому частина мови твірного збігається з частиною мови похідного.

Словотвірний тип транспозиційний – це такий, у якому частина мови похідного не збігається з частиною мови твірного.

Спрощення – це зміна у морфемній структурі слова, у результаті якої у процесі розвитку мови похідна основа, що мала у своєму складі афікси, перетворюється у непохідну, кореневу.

Суфікс – службова морфема, що розташована в слові після кореня або іншого суфікса перед закінчення, іншим суфіксом чи в самому кінці слова і надає йому нового значення або ж його відтінку.

Уніфікс – це різновид одиничних зв’язаних морфем, подібних до афіксів.

Усічення – це таке морфонологічне явище, при якому відбувається скоочення кінцевої частини (фіналі) твірної основи у процесі взаємопристосування морфем.

Ускладнення – мовний процес, протилежний процесу спрощення, у результаті якого слово простої, неподільної морфемної структури перетворюється у слово з подільною структурою; тобто одна морфема поділяється на дві.

Фіналь – це кінцеві відрізки твірної основи, які складаються з голосної, приголосної фонеми або сполучення фонем.

Флексія, або закінчення, – це словозмінний афікс, що виражає граматичні значення (роду, числа, відмінка, особи) і реляційні, тобто синтаксичні відношення одного слова до інших слів у реченні або до речення в цілому.

Формант – це семантичні, структурні, структурно-семантичні та інші елементи похідного слова, якими воно утворилося і якими відрізняється від твірного.

Чергування – це таке морфонологічне явище, при якому процес взаємопристосування морфем супроводжується зміною їх фонетичної будови.

Глосарій із основ наукових досліджень:

Аналіз – це метод пізнання, який дає змогу поділити предмет на частини.

Анотація – це стисла характеристика наукової статті, монографії, дисертації тощо.

Анотування – процес аналітично-синтетичного опрацювання інформації, мета якого – отримання узагальненої характеристики документа, що розкриває логічну структуру і зміст.

Бакалавр – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної середньої освіти здобула базову вищу освіту, спеціальні знання й уміння, достатні для виконання професійної діяльності даного рівня.

Бібліографічні покликання – це сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю.

Виписки – це цитати (дослівне відтворення думок автора книжки) або короткий, близький до дослівного, виклад змісту потрібного уривка тексту.

Відгук – це 1) документ, що містить висновки уповноваженої особи (або кількох осіб) чи установи щодо запропонованих на розгляд вистави, рукописних робіт; 2) стисла форма письмової оцінки виконаної роботи (курсової, бакалаврської, дипломної, магістерської кваліфікаційних робіт, кандидатського чи докторського дослідження).

Гіпотеза – наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок.

Дедукція − така розумова конструкція, у якій висновок щодо якогось елементу множини робиться на підставі знання загальних властивостей всієї множини.

Дипломна робота – це кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання у ВНЗ.

Експеримент – це такий метод вивчення об'єкта, який пов'язаний з активним і цілеспрямованим втручання дослідника в природні умови існування предметів і явищ або створенням штучних умов, необхідних для виявлення його відповідної властивості.

Індукція − перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про частину предметів класу робиться висновок стосовно класу в цілому.

Конкретнонаукова (або частково наукова) методологія – це сукупність ідей або специфічних методів певної науки, які є базою для розв'язання конкретної дослідницької проблеми; це наукові концепції, на які спирається даний дослідник.

Конспект – стислий писаний виклад змісту чого-небудь, складається з плану й тез, доповнених фактичним матеріалом, що у сукупності є коротким письмовим викладом змісту книжки, статті, лекції тощо.

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певної дисципліни або з окремих його розділів.

Магістр – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні знання й уміння, достатні для виконання професійних завдань і обов'язків інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності.

Мета наукової роботи – це сукупний кінцевий результат, це те, чого ми хочемо досягти.

Метод – спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя. Це також сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного

освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання. У найбільш загальному розумінні метод – це шлях, спосіб досягнення поставленої мети і завдань дослідження. Він відповідає на запитання: як пізнати.

Методика – сукупність методів, прийомів проведення будь-якої роботи.

Методика дослідження – це система правил використання методів, прийомів та операцій.

Методологія – вчення про правила мислення при створенні теорії науки.

Наука – це динамічний розвиток системи знань про об'єктивні закони природи, суспільства і мислення, отримані і перетворені у безпосередню продуктивну силу суспільства в результаті спеціальної діяльності людей.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на здобуття і використання нових знань.

Наукова ідея – інтуїтивне пояснення явища (процесу) без проміжної аргументації, без осмислення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робляться висновки.

Наукова концепція – система поглядів, теоретичних положень, основних тверджень щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною ідеєю.

Наукова стаття – один із видів наукових публікацій, де подаються кінцеві або проміжні результати дослідження, висвітлюються пріоритетні напрямки розробок ученого, накреслюються перспективи подальших напрацювань.

Наукова теорія – це найвища форма розвитку наукового знання, яке дає цілісне уявлення про закономірності та сутнісні зв'язки певної сфери діяльності, тобто об'єкта даної теорії.

Науковий закон – внутрішній суттєвий зв'язок явищ, що зумовлює їх закономірний розвиток.

Науковий стиль – функціональний різновид літературної мови, що обслуговує сферу і потреби науки, його основне призначення – повідомлення про результати наукових досліджень, систематизація знань.

Науковий факт – подія чи явище, що є основою для висновку або

підтвердження.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обраний для вивчення.

Описовий метод – планомірна інвентаризація одиниць мови і пояснення особливостей їх будови та функціонування на певному (даному) етапі розвитку мови, тобто в синхронії.

План – це короткий перелік проблем, досліджуваних у науковому тексті; порядок розміщення частин якого-небудь викладу, його композиція.

Покликання – уривок, витяг з якого-небудь тексту, який цитують у викладі матеріалу, з точною назвою джерела й вказівкою на відповідну сторінку.

Порівняння – це процес встановлення подібності або відмінності предметів та явищ дійсності, а також знаходження загального, притаманного двом або кільком об'єктам.

Предмет дослідження – це те, що міститься в межах об'єкта дослідження.

Рецензія – документ, який передбачає коментування основних положень рецензованої праці (тлумачення думок автора, висловлення особистого ставлення до поставленої проблеми); узагальнену аргументовану оцінку; висновки про значення аналізованої праці.

Реферат – це 1) вторинний документ, результат аналітично-синтетичного опрацювання інформації, поданий у вигляді стислого викладу наукової праці, вчення, змісту джерела із зазначенням характеру, методики, результатів дослідження та збереженням його мовностилістичних особливостей; 2) вид письмового повідомлення, короткий виклад головних думок, поєднаних однією темою, їх систематизація, узагальнення й оцінка.

Реферування – процес аналітично-синтетичного опрацювання інформації, що полягає в аналізі первинного документа, знаходженні найвагоміших у змістовому відношенні даних (основних положень, фактів, доведень, результатів, висновків).

Синтез − наслідок з'єднання окремих частин чи рис предмета в єдине

ціле.

Спеціаліст – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні знання й уміння, достатні для виконання професійної діяльності відповідного рівня.

Список використаних джерел – важливий елемент бібліографічного апарату наукового дослідження, його вміщують наприкінці роботи, але готують до початку її написання. До нього заносять цитовані, аналізовані джерела, архівні матеріали, дотичні до теми.

Спостереження – систематичне цілеспрямоване вивчення об'єкта, дає змогу отримати первинну інформацію про об'єкт дослідження.

Теза – положення, висловлене в книжці, доповіді, статті тощо, правдивість якого треба довести.

Термін – це слово або словосполучення, що позначає поняття певної галузі знань чи діяльності людини.

Філософська, або фундаментальна, методологія − вищий рівень методології науки, що визначає загальну стратегію принципів пізнання особливостей явищ, процесів, сфер діяльності.